Älykäs ja erottuva

Etelä-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia

****

South Ostrobothnia
Smart Outstanding

Strategy for Smart Specialisation

11.6.2014

ESIPUHE

Älykäs erikoistuminen tarkoittaa alueiden taloudellista erilaistumista siten, että ne keskittyvät omien vahvuus- ja kasvualojensa sekä näihin aloihin liittyvän yritys- ja innovaatiotoiminnan edistämiseen. Kyse on alueemme vahvuuksien kehittämisestä yhteistyössä muiden eurooppalaisten alueiden kanssa ja entistä määrätietoisemmasta kansanvälisten verkostojen ja rahoitusvälineiden hyödyntämisestä. Älykkään erikoistumisen strategia edesauttaa kehittämiskumppanuuksien rakentamista muiden eurooppalaisten toimijoiden kanssa.

Älykkään erikoistumisen strategia kytkeytyy tiiviisti Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategiaan sekä muihin maakunnassa tehtyihin ohjelmalinjauksiin. Älykkään erikoistumisen strategian tavoitteena on edistää elinkeinoelämän uudistumista ja vastata tulevaisuuden osaamistarpeisiin valituilla elinkeinopainoaloilla. Näitä painopisteitä ovat kestävien ja tehokkaiden ruokajärjestelmien sekä biotalouden uusien ratkaisujen synnyttäminen, älykkäiden ja energiatehokkaiden järjestelmien kehittäminen sekä palvelu- ja elämystuotannon uudistaminen.

Älykkään erikoistumisen strategia rohkaisee yrityksiä olemaan jatkossa entistä kansainvälisempiä ja kasvuhakuisempia. Strategia myös tunnistaa keinoja, joilla alueellinen yritystoiminnan palvelutarjonta sekä tutkimus- ja koulutustoiminta voivat nykyistäkin vahvemmin tukea elinkeinoelämän erikoistumista. Eteläpohjalainen älykkään erikoistumisen toimintamalli perustuu maakunnan tiiviyden tarjoamiin oppimishyötyihin, joustavuuteen sekä ennen kaikkea alueelliseen toimintakulttuuriin, joka tunnetaan laajalti yrittäjähenkisenä ja rehtinä.

Strategiaprosessi on ollut tiivis ja osallistava. Etelä-Pohjanmaan liitto esittää kiitoksensa kaikille valmisteluun osallistuneille tahoille ja strategian koostamisesta vastanneelle työryhmälle.

Kai Pöntinen	Lasse Anttila	Asko Peltola
maakuntavaltuuston puheenjohtaja	maakuntahallituksen puheenjohtaja	maakuntajohtaja

SISÄLTÖ

ESIPUHE ... 2
1. TIIVISTELMÄ: ÄLYKÄS JA EROTTUVA ETELÄ-POHJANMAA ... 4
2. ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN ETELÄ-POHJANMAA ... 6
2.1 Älykkään erikoistumisen lähtökohdat ... 6
2.2 Strategian valmisteluprosessi ... 10
2.3 Strategian rakenne ja toimintatapa ... 11
3. ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN ELINKEINOPAINOALAT ... 13
3.1 Kestävät ruokajärjestelmät sekä biotalouden uudet ratkaisut ... 13
3.2 Älykkäät ja energiatehokkaat järjestelmät ... 17
3.3 Uudistuva palvelu- ja elämystuotanto ... 21
4. Palvelu- ja osaamiskokonaisuudet ... 25
4.1 Start Up and Grow Up! ... 25
4.2 Go Global! ... 28
4.3 Innovate! ... 31
4.4 Get Talent! ... 35
5. ETELÄ-POHJANMAAN ÄLYKÄS ERIKOISTUMINEN SYVENEVÄNÄ PROSESSINA ... 39
5.1 Älykkään erikoistumisen resursointi ... 39
5.2 Strategian toteuttaminen ... 41

1. TIIVISTELMÄ: ÄLYKÄS JA EROTTUVA ETELÄ-POHJANMAA

Etelä-Pohjanmaa on älykäs ja erottuva maakunta, jonka elinkeinorakenne on monipuolinen ja jossa vahvat toimialat muodostavat yhteenkietoutuneita, dynaamisia kokonaisuuksia. Lisäksi Etelä-Pohjanmaan vahvuuksia ovat omaleimainen toiminta- ja kehittämiskulttuuri sekä aktiivinen alueellinen, kansallinen ja kansainvälinen verkostoituminen.

Älykkään erikoistumisen strategian tavoitteena on edistää elinkeinoelämän uudistumista ja vastata tulevaisuuden haasteisiin valituilla elinkeinopainoaloilla, joissa Etelä-Pohjanmaalla on eittämättömiä vahvuuksia. Näiden laajojen elinkeinopainoalojen sisältä on tunnistettavissa tarkempia fokusaloja, joiden erityispiirteinä ovat kapea erikoistuminen, erityisen korkea osaaminen ja merkittävät kasvumahdollisuudet. Näiden vahvuuksien kautta Etelä-Pohjanmaan toimijat luovat vastauksia kansallisiin, eurooppalaisiin ja globaaleihin haasteisiin. Nämä elinkeinopainoalat ovat seuraavat:

1. Kestävät ruokajärjestelmät ja biotalouden uudet ratkaisut: Etelä-Pohjanmaa haluaa olla aktiivisesti ratkaisemassa ruoka-alan ja nousevan biotalouden globaaleja haasteita.
2. Älykkäät ja energiatehokkaat järjestelmät: Etelä-Pohjanmaa sitoutuu uudistamaan teollisuutta, rakentamista ja palvelusektoria älykkäämmäksi ja resurssitehokkaaksi.
3. Uudistuva palvelu- ja elämystuotanto: Etelä-Pohjanmaa hyödyntää täysimääräisesti kasvavan palvelu- ja elämystuotannon mahdollisuudet.

Älykkään erikoistumisen strategia rohkaisee yrityksiä ja muita toimijoita kansainvälisyyteen ja kasvuun. Tavoitteena on rakentaa valituilla erikoistumisaloilla korkeatasoinen ekosysteemi, joka tukee erityisesti uusien yritysten syntyä, kasvua ja kansainvälistymistä. Etelä-Pohjanmaa on sitoutunut kehittämään omia elinkeinoelämän kanssa vuorovaikutuksessa olevia palvelu- ja osaamiskokonaisuuksiaan, jotta alueen elinkeinoelämä, innovaatiotoiminta ja kansainvälistyminen kehittyisivät synergisenä kokonaisuutena. Nämä palvelu- ja osaamiskokonaisuudet ovat seuraavat:

1. Start up and Grow up! Etelä-Pohjanmaa hakeutuu tiiviiseen kansainväliseen vuorovaikutukseen luodakseen sellaisia toiminta- ja politiikkamalleja, joilla tuetaan uusien yritysten syntyä ja kasvua.
2. Go Global! Etelä-Pohjanmaa sitoutuu elinkeinopainoaloillaan pitkäjänteiseen kaksisuuntaisen kansainväliseen yhteistyöhön ja sen edellytysten parantamiseen.
3. Innovate! Etelä-Pohjanmaa haluaa olla osaltaan rakentamassa eurooppalaista innovaatiounionia.
4. Get Talent! Etelä-Pohjanmaa panostaa koulutukseen sen kaikilla tasoilla, jotta maakunnan osaamistaso ja sitä kautta myös älykkään erikoistumisen edellytykset paranevat.

Strategian tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan kilpailukykyä edistäviä toimintaperiaatteita ja toimintatapoja. Eteläpohjalaisen älykkään erikoistumisen toimintaperiaatteita ovat:

1. *Vastavuoroinen vertaisoppiminen:* Etelä-Pohjanmaa hyödyntää maakunnan tiiviyden tarjoamaa synergia- ja oppimispotentiaalia mahdollisimman tehokkaasti.
2. *Nopeus, joustavuus ja ennakkoluulottomuus:* Avautuviin mahdollisuuksiin tartutaan yrittäjämäisellä otteella.

3. *Resurssien tehokas hyödyntäminen:* Kehittämispolitiikkoja ja kehittämisvälineitä yhdistellään tehokkaasti, luovasti ja älykkäästi.
4. *Reiluus ja luotettavuus:* Etelä-Pohjanmaa jalostaa reiluuden ja luotettavuuden perinteestä älykkään erikoistumisen kilpailuvaltin, joka läpäisee niin yritystoimintaa kuin yrityskehitys- ja korkeakoulutoimintoja.

2. ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN ETELÄ-POHJANMAA

2.1 Älykkään erikoistumisen lähtökohdat

[KARTTA: taittoversioon kartta, joka osoittaa Etelä-Pohjanmaan sijainnin Euroopassa ja Suomessa, vrt. maakuntastrategia s. 28]
["AVAINTIETOLAATIKKO" sijoitetaan taittoversiossa sopivaan kohtaan]

ETELÄ-POHJANMAAN AVAINTIEDOT

ETELÄ-POHJANMAAN	
PINTA-ALA vuoden 2014 alussa 13 444 km²	osuus koko Suomen pinta-alasta 4,4%
VÄKILUKU vuoden 2014 alussa 193 977	osuus koko Suomen väestöstä 3,6%
VÄESTÖNTIHEYS vuoden 2014 alussa 14,43 as./km²	kun koko Suomessa 17,9 as./km²
Taloudellinen HUOLTOSUHDE vuonna 2012 1,4	kun koko Suomessa 1,3
TYÖTTÖMYYSASTE vuonna 2013 keskimäärin 7,6 %	kun koko Suomessa 8,2 %
PERUSKOULUN JÄLKEISEN TUTKINNON vuonna 2012 oli suorittanut noin 65,8 % maakunnan yli 15- vuotiaista	kun koko Suomessa 68,5 %
Käypähintainen BRUTTOKANSANTUOTE asukasta kohden vuonna 2011 noin 28 234 euroa	kun koko Suomessa noin 35 017 euroa
YRITYSTÄ 100 ASUKASTA kohden vuonna 2010 8,2	kun koko Suomessa 5,9
T&K-MENOJEN BKT-OSUUS vuonna 2011 0,8 %	kun koko Suomessa 3,7 %

Lähteet: Tilastokeskus ja Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategia 2014

Hyvä koulutusjärjestelmä, väestön korkea koulutustaso, yhteiskunnan turvallisuus ja instituutioiden vakaus sekä puhtaan luonnon läheisyys eivät etäämpää katsottuna erottele suomalaisia alueita toisistaan. Monet alueelliset vahvuudet ovatkin koko suomalaista yhteiskuntaa koskevia. Alueiden välillä on kuitenkin eroja. Kullakin alueella on niille ominainen elinkeinorakenne ja yrityskanta sekä ajan saatossa muovautunut toiminta- ja kehittämiskulttuuri. Nämä yhdessä vaikuttavat siihen, millaisia älykkään erikoistumisen mahdollisuuksia alueelle avautuu.

Alueiden erikoistumisen ja suhteellisen edun tekijöitä ovat perinteisesti olleet teknologinen kehitys tai osaavan työvoiman kasautuminen. Näiden rinnalle ovat nousseet paikalliset institutionaaliset rakenteet ja toimintatavat eli se, miten alueen ihmiset ja yritykset oppivat käyttämään ja soveltamaan uutta tietoa ja uusia teknologioita, miten he luottavat toisiinsa ja jakavat tietoa ja millainen yrittäjyysilmapiiri alueella vallitsee. Osa näistä kilpailutekijöistä on nähtävissä tilastoista, mutta merkittävä osa jää tilastoinnin ulottumattomiin.

Tilastoista on luettavissa, että Etelä-Pohjanmaalla yritystoimipaikkojen osuus suhteessa väestöön on korkea, mutta eteläpohjalaiset yritykset ovat keskimäärin pieniä ja yrityskannan vaihtuvuus on vähäistä. Lisäksi kasvuyritysten suhteellinen osuus koko yrityskantaan nähden on alhainen, eikä maakunnan yrityskenttä ole kovin kansainvälistynyt. Viennin osuus tuotannosta on alle 10 %, ja vientiyrityksiä vuonna 2012 oli 381 kappaletta. Koko maan viennistä Etelä-Pohjanmaan osuus on hieman yli prosentin luokkaa, eli alle väestöosuuden.[1] Maakunnallisesti onkin asetettu tavoitteeksi, että Etelä-Pohjanmaan viennin osuus Suomen kokonaisviennistä kaksinkertaistuu vuoteen 2020 mennessä.

Suomalaisten maakuntien muutosherkkyyttä on tutkittu vuonna 2013[2]. Tutkimuksessa alueiden kykyä joustaa ja toipua rakennemuutostilanteessa tarkasteltiin neljän herkkyysmittarit avulla, joita olivat elinkeinorakenne, työvoima, yrityselämä sekä innovatiivisuus. Elinkeinorakennetta kuvaavien mittareiden valossa Etelä-Pohjanmaan näyttäytyy alueena, jonka aluetalous ei ole kovin herkkä äkillisille rakennemuutoksille ja jonka mahdollisuudet toipua mahdollisesta rakennemuutoksesta ovat varsin hyvät.

Maakunnan teollista rakennetta ilmentää myönnetty yritysrahoitus[3]. Tukien suurimpia saajia ovat ne alat, joilla tehdään kehitystyötä aktiivisesti. Etelä-Pohjanmaalla eniten yritystukia on saanut metalliteollisuus, joka on hankkinut yritystukirahoitusta koko maan keskiarvoa enemmän. Toiseksi eniten on panostettu elintarvikevalmistukseen, minkä lisäksi myös saha-, puu- ja huonekalualat ovat selkeästi edustettuina. Etelä-Pohjanmaalla on lisäksi vahvaa osaamista koneiden ja laitteiden valmistuksessa, mikä näkyy saatujen yritystukien määrässä.

Etelä-Pohjanmaan liikennemaantieteellinen asema ja liikennejärjestelmä tukevat sekä teollisia vahvuusaloja että tiettyjä palvelualoja, kuten logistiikka- ja matkailualaa. Maakuntakeskus Seinäjoki sijaitsee raideliikenteen tärkeässä risteyskohdassa ja sijoittuu keskeisesti myös Etelä- ja Pohjois-Suomen välisiin tiekuljetuksiin nähden. Seinäjoesta onkin kehittymässä Läntisen Suomen merkittävä logistinen palvelukeskus.[4] Maakunnan saavutettavuus on kaiken kaikkiaan hyvä.

Työvoiman osalta maakunnan koulutustasossa on nostamisen varaa, mikä heijastuu myös alueen yritysten toiveisiin. Eteläpohjalaista työvoimaa kuitenkin arvostetaan ja työntekijät itse arvostavat työtään. Koulutustaso ei ole maan kärkeä, mutta työvoiman motivoituneisuudesta kertoo työhyvinvointitutkimus, joka nostaa Etelä-Pohjanmaan maakuntien kärkikastiin tyytyväisyydessä omaan työpaikkaansa.[5] Nuorempien ikäluokkien kouluttautumisen kautta Etelä-Pohjanmaan koko väestön koulutustaso nousee koko ajan.

[1] Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategia 2014; Tullihallitus 2014.
[2] Äkillisen rakennemuutoksen herkkyysmittarit. Selvitys äkilliseen rakennemuutokseen varautumisesta pitkällä aikavälillä.
[3] Avoin tietoaineisto, Tekes 2014; Tilastoja yritystuista 2011–2013, Etelä-Pohjanmaan Ely-keskus 2014.
[4] http://www.epliitto.fi/upload/files/NECL_II_hankeyhteenveto_NLC_Seinajoki.pdf; Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategia 2014
[5] Kaikkonen, R., Murto, J., Pentala, O., Koskela, T., Virtala, E., Härkänen, T., Koskenniemi, T., Ahonen, J., Vartiainen, E. & Koskinen, S. Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen perustulokset 2010–2014. Verkkojulkaisu: www.thl.fi/ath

Yrityselämää tarkastelevat mittarit kuten yrityskoko ja aloittaneiden yritysten määrä kuvaavat maakunnan dynaamisuutta, joustavuutta ja muutoshalukkuutta. Kansallisesti pk-yritykset ovat pitäneet työntekijänsä suuryrityksiä paremmin ja myös uudet työpaikat ovat koko 2000-luvun ajan syntyneet lähinnä pk-sektorille. Etelä-Pohjanmaan pk-yritysvaltaisuus on suhdannevaihteluissa osoittautunut positiiviseksi piirteeksi, ja pitkälti juuri pk-yritysvaltaisuuden ansiosta Etelä-Pohjanmaa sijoittuu yritystoimintaa koskevassa muutosherkkyystarkastelussa koko Suomen kärkikolmikkoon.

Pk-yritysten merkitys maakunnan elinkeinoelämän ja työllisyyden kannalta on keskeinen, ja Etelä-Pohjanmaata yleisesti luonnehditaan yrittäjyysmaakunnaksi. Työntekijöiden lojaalius, aktiivisuus ja yrittäjähenkisyys sekä eri tahojen keskinäisen yhteistyön toimivuus ovat eteläpohjalaisen toimintaympäristön vahvuuksia. Kehittämistoimijoiden tiiviit vuorovaikutussuhteet ja yritysten matala kynnys lähestyä elinkeinojen kehittäjiä ovat arkipäivää. Tästä on osoituksena se, että Etelä-Pohjanmaan kaupunkiseudut ja kunnat on valittu useaan otteeseen Suomen yritysmyönteisimmiksi[6].

Yrittäjien ja työntekijöiden tyytyväisyys heijastuu myös muuttoliikkeeseen. Etelä-Pohjanmaan väestökehitys on ollut viime vuosina myönteistä, joskaan kasvu ei koske tasaisesti koko maakuntaa. Maakuntakeskus Seinäjoen muuttovetovoima on ollut poikkeuksellisen suuri ja verrattavissa Suomen suurimpiin kasvukeskuksiin[7].

Innovatiivisuutta kuvaavat mittarit kuten T&K-henkilöstön ja patenttihakemusten määrä viittaavat alueen uudistumiskykyyn, tosin innovatiivisuutta on vaikea tiivistää pariin muuttujaan. Perinteisten innovatiivisuuden mittareiden valossa Etelä-Pohjanmaan innovatiivisuus ei pääse esiin: esimerkiksi panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan ovat verrattain matalalla tasolla. Tilastojen mukaan selkeää kasvua on kuitenkin tapahtunut. Volyymin kasvu on ollut viime vuosina suomalaisten maakuntien kärkikastia, mikä kertoo siitä, että tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rakenteisiin tehdyt panostukset alkavat tuottaa tulosta.

Etelä-Pohjanmaalla tieteellisen tutkimus- ja kehittämistyön volyymia ja laatua on nostettu omaleimaisella Etelä-Pohjanmaan korkeakouluverkoston (Epanet) toimintamallilla. Epanet-toimintamalli on saanut myönteisiä arvioita kansallisesti ja kansainvälisesti[8]. Epanetin tavoitteena on sekä vahvistaa Etelä-Pohjanmaalla toimivaa tutkimus- ja kehittäjäyhteisöä että yhteistyötä yliopistotoimijoiden ja alueen elinkeinoelämän kanssa. Tutkimusalat painottuvat kasvaville toimialoille sekä uusiin ja monitieteisiin avauksiin, joilla on myös erityinen maakunnallinen relevanssi.

[6] EK 9/2912, Suomen yrittäjät 2012.
[7] Aro, T. & Laiho, A. (2013). Viiden suuren kaupunkiseudun demografinen kilpailukyky. Muuttoliikkeen määrä ja rakenne suurilla kaupunkiseuduilla 2000-luvulla.
http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20131205Viiden/Kilpailukykyraportti_Aro.pdf
[8] Kinnunen, J., Eskelinen, H., Lehto, E., Karjalainen-Jurvelin, R. (2004). Etelä-Pohjanmaan korkeakouluverkosto Epanet – enemmän kuin yliopistokeskus. Arviointiryhmän raportti 2004. / Ilmavirta ym. 2013. Korkeakoulut yhteiskunnan kehittäjinä: Korkeakoulujen yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden arviointiryhmän loppuraportti. Korkeakoulujen arviointineuvosto, julkaisuja 5:2013. Helsinki.

Yhteenveto: Etelä-Pohjanmaa on älykkäämmin erikoistunut kuin tilastoista voi ensivilkaisulta tulkita. Maakunnan elinkeinorakenne on monipuolinen, mutta ei hajanainen: Vahvat toimialat muodostavat yhteenkietoutuneita kokonaisuuksia, joita tässä strategiassa kutsutaan elinkeinopainoaloiksi. Nämä kokonaisuudet muodostavat Etelä-Pohjanmaan elinkeinorakenteen uudistumisen perustan. Etelä-Pohjanmaan vahvuuksia ovat omaleimainen alueellinen toimintakulttuuri sekä sisäinen verkostoituminen. Lisäksi maakunnassa on kyetty määrätietoisesti luomaan merkittäviä kansallisia ja kansainvälisiä verkostoja. Etelä-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen lähtökohdat on tiivistetty SWOT-analyysissä (Kuva 1.)

VAHVUUDET • Tiheä ja monipuolinen yrityskanta • Alueellinen korkeakoulutoiminta: Seinäjoen ammattikorkeakoulu (SeAMK), Seinäjoen yliopistokeskus, Epanet-tutkimusverkosto • Vahva ammatillisen koulutuksen pohja • Kattavat teknologia- ja osaamiskeskuspalvelut alueellisesti ja elinkeinopainoaloittain • Alueellinen toiminta- ja kehittämiskulttuuri: vahvat kumppanuudet ja keskinäinen luottamus sekä yrittäjämäinen toimintatapa • Yhteisesti tunnistetut strategiset tavoitteet eri elinkeinopainoaloilla	HEIKKOUDET • Väestömäärältään suhteellisen pieni maakunta, jossa on haastavaa luoda riittävän kokoisia osaamis- ja pääomakeskittymiä • Riittämätön kansainvälisyys • Kasvuyritysten ja volyymiltaan vahvaa T&K-toimintaa harjoittavien yritysten vähäinen määrä • Elinkeinojen kehittäminen ja uudistaminen aktiivisen, mutta melko pienen toimijajoukon varassa
MAHDOLLISUUDET • Kasvuyrittäjyyden ja kansainvälistymisen kehitysharppaus • Yrittäjämäinen ajattelu- ja toimintatapa • Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan volyymin kasvattaminen sekä uudet yhteistyömallit • Käyttäjälähtöisen innovaatiotoiminnan osaaminen • Monipuolisen kulttuuritarjonnan ja omaleimaisen kulttuuriperinnön varaan rakentuva uudistuva elämystuotanto • Verkostoituminen ja synteesiosaaminen	UHAT • Kansainvälistymisestä ja globaaleista kehitysvirtauksista putoaminen • Visionäärien ja muutosagenttien vähäisyys • Yrittäjyyden ja yritysasenteen rapautuminen • Takertuminen taantuviin toimialoihin ja nykyisiin toimintatapoihin

Kuva 1. Etelä-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen SWOT

2.2 Strategian valmisteluprosessi

Etelä-Pohjanmaan älykästä erikoistumista on linjattu tiiviin ja osallistavan prosessin avulla. Strategian laadinnasta ovat vastanneet Tampereen ja Helsingin yliopistot yhdessä Etelä-Pohjanmaan liiton ja alueen sidosryhmien kanssa. Valmisteluprosessin aikana on huomioitu laajan toimijajoukon tarpeita ja näkemyksiä, joita on kartoitettu työpajojen, haastatteluiden ja kyselyn avulla.

Strategiaa on työstetty pysyvissä työryhmissä, jotka koostuvat yritysten sekä koulutus-, tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden edustajista. Laaja-alaisella pysyväisluonteisten työryhmien osallistamisella on pyritty luomaan strategialle aito omistajuus maakunnan eri toimijoiden keskuudessa. Näiden ryhmien tehtävänä on ollut Etelä-Pohjanmaan avaintekijöiden ja vahvuuksien tunnistaminen ja analysointi sekä näitä tunnistettuja vahvuuksia tukevien toimenpidekokonaisuuksien ja toimenpiteiden hahmottelu. Työryhmien työskentelyn tukena on hyödynnetty tausta-aineistoa, jota on koostettu muun muassa tilastoaineistoista. Näiden pohjalta on tarkasteltu Etelä-Pohjanmaan vahvoja ja kasvavia toimialoja niin henkilöstön, toimipaikkojen, liikevaihdon kuin tuottavuudenkin suhteen. Toimialatarkasteluja on tehty myös maakunnan toimialoittaisten erikoistumisasteiden suhteen.

Strategian valmistelutyössä on annettu erityistä painoarvoa yritysten näkemyksille, joita hankittiin sähköisellä lomakekyselyllä ja haastatteluilla. Lomakekysely lähetettiin Etelä-Pohjanmaalla toimiville, yli 10 henkeä työllistäville yrityksille. Lomakkeella kartoitettiin näkemyksiä kasvuyrittäjyydestä, investoinneista, koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnasta sekä kansainvälistymisestä. Teemahaastatteluin lähestyttiin eteläpohjalaisia yrityksiä, jotka edustivat strategiaprosessissa tehtyjä alustavia painopistevalintoja. Lisäksi toteutettiin haastatteluita, joissa maakunnan ulkopuolisten yritysten johtohenkilöiltä pyydettiin näkemyksiä Etelä-Pohjanmaan vahvuuksista ja mahdollisuuksista elinkeinopainoaloihin liittyen. Yritysten näkemyksiä on hyödynnetty laajasti strategian perusvalintoja ja toimenpidekokonaisuuksia muotoiltaessa.

Älykkään erikoistumisen strategiaa on valmisteltu yrittäjämäisellä otteella. Tämä tarkoittaa sitä, että eri osaamisalojen ja niihin kohdistettavien toimenpiteiden tunnistamisessa on yhdistetty sekä yrityskentän näkemykset kehityspotentiaalia omaavista, kasvuhakuisista toimialoista että kehittämis- ja koulutusorganisaatioiden tunnistamat kehittämismahdollisuudet. Yritykset sekä tutkimus- ja koulutuslaitokset ovat yhdessä kehittäjäorganisaatioiden kanssa määrittäneet Etelä-Pohjanmaan vahvuuksia ja erikoistumisaloja. Tunnistettuja elinkeinopainoaloja on pyritty yhdistelemään luovasti, ja mahdollisuuksia on kartoitettu myös perinteisten alojen ulkopuolelta.

Samaan aikaan älykkään erikoistumisen strategian valmistelun kanssa on Etelä-Pohjanmaalla ollut vireillä muitakin strategiaprosesseja. Etenkin sidos Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategiaan 2014–2017 on vahva, mikä näkyy muun muassa siinä, että älykkään erikoistumisen strategiassa tunnistetut painopistevalinnat ovat yhtenäiset maakuntastrategiassa esitettyjen linjausten kanssa. Merkillepantavaa on, että valitut painopisteet ovat maakunnassa laajasti tunnustettuja ja että eri toimijoiden ja yhteistyöverkostojen strategiset valinnat ovat linjassa keskenään. Etelä-Pohjanmaalla on vahva yhteinen tahtotila älykkään erikoistumisen valintojen suhteen.

2.3 Strategian rakenne ja toimintatapa

Myönteisestä kehityksestä huolimatta on oleellista, että Etelä-Pohjanmaa kykenee uudistumaan jatkuvasti. Älykkään erikoistumisen strategian tavoitteena on edistää elinkeinoelämän uudistumista ja vastata tulevaisuuden haasteisiin valituilla elinkeinopainoaloilla, jotka ovat maakunnallisesti merkittävimpiä ja erottuvat myös kansallisesti. Näitä painopisteitä ovat:

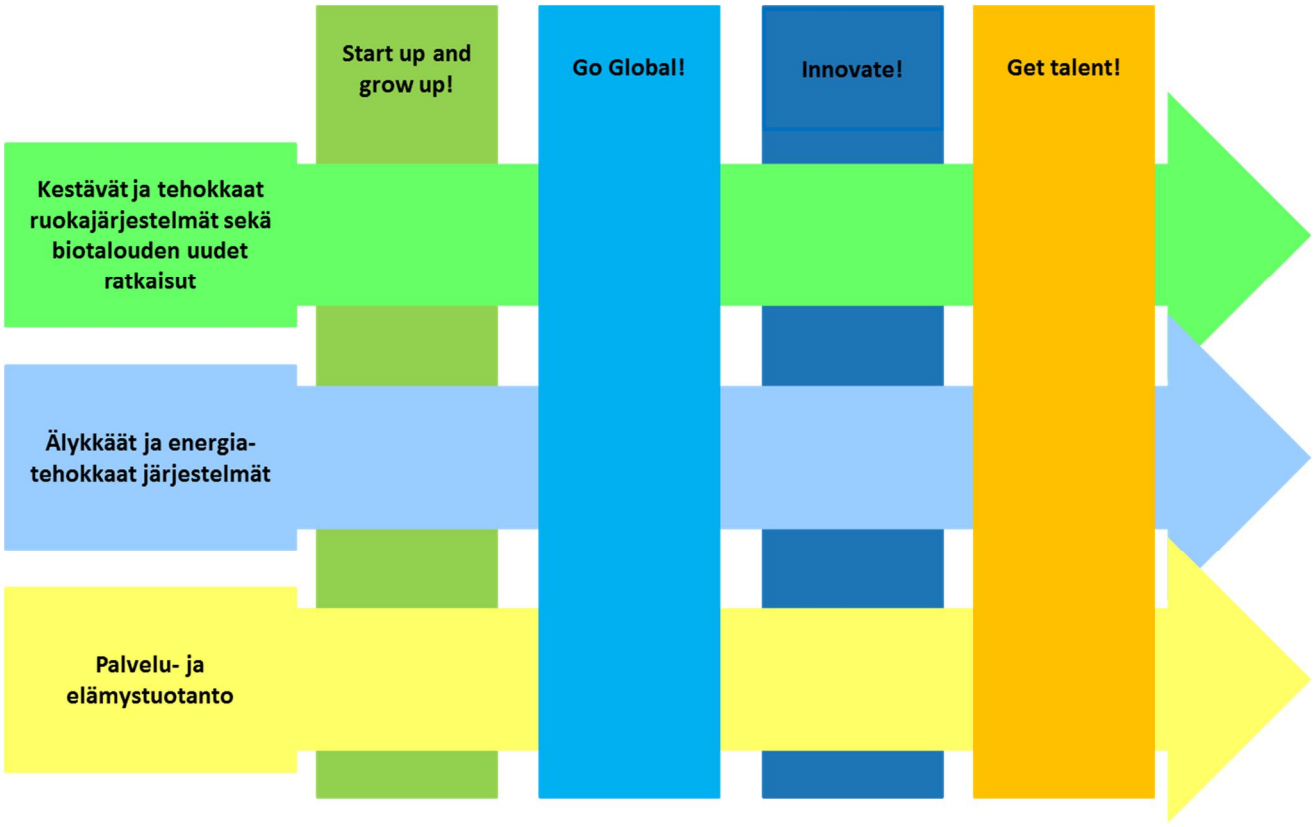
1. Kestävät ruokajärjestelmät ja biotalouden uudet ratkaisut
2. Älykkäät ja energiatehokkaat järjestelmät
3. Uudistuva palvelu- ja elämystuotanto

Näiden laajojen elinkeinopainoalojen sisällä on lukuisia fokusaloja, joiden erityispiirteenä on kapea erikoistuminen, erityisen korkea osaaminen tai merkittävät kasvumahdollisuudet. Fokusalat vahvistavat ja uudistavat näitä laajempia elinkeinopainoaloja. Osaan näistä fokusaloista kohdistetaan jo nykyisellään merkittäviä elinkeinopalveluiden ja osaamisen kehittämistoimenpiteitä, kun taas osaa voidaan vielä vauhdittaa erikseen.

Älykkään erikoistumisen strategia rohkaisee yrityksiä kasvuun ja kansainvälistymiseen. Etelä-Pohjanmaan älykäs erikoistuminen edellyttää myös sitä, että maakunnan yrityspalvelu- ja osaamiskokonaisuudet kehittyvät nykyisestään. Näiden osalta strategia ilmaisee Etelä-Pohjanmaan strategisen tahtotilan, jolla on myös kansainvälinen ulottuvuus. Samassa yhteydessä esitetään strategisia toimenpidekokonaisuuksia, jotka vievät palvelu- ja osaamiskokonaisuudet uudelle tasolle.

Kuvassa 2 esitetty toimintamatriisi kuvaa edellä mainittuja strategian perusulottuvuuksia, eli tehtyjä sisällöllisiä valintoja ja tunnistettuja palvelu- ja osaamiskokonaisuuksia. Nämä ulottuvuudet leikkaavat toisensa, jotta alueen elinkeinoelämä, innovaatiotoiminta ja kansainvälistyminen kehittyisivät synergisenä kokonaisuutena.

Strategia-asiakirja on organisoitu näiden ulottuvuuksien mukaisesti. Strategian viimeisessä pääluvussa tunnistetaan mahdollisia tutkimus- ja kehittämisrahoituksen lähteitä, joilla Etelä-Pohjanmaan älykästä erikoistumista voidaan vauhdittaa, sekä käsitellään strategian toteuttamisperiaatteita ja seurantaa.

KUVA 2. Älykkään erikoistumisen toimintamatriisi

3. ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN ELINKEINOPAINOALAT

3.1 Kestävät ruokajärjestelmät sekä biotalouden uudet ratkaisut

Globaalit ja eurooppalaiset haasteet

Biotalouden ennustetaan olevan maailmantalouden seuraava iso aalto. Kasvavat tarpeet ja niukkenevat fossiiliset luonnonvarat edellyttävät resurssiviisaita ja uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvia ruokajärjestelmien ja biotalouden ratkaisuja. Nämä haasteet ovat aidosti kansainvälisiä, minkä vuoksi kestävän biotalouden teema on voimakkaasti läsnä niin OECD:n ja YK:n linjauksissa kuin Eurooppa 2020 -strategiassakin.

Suomen yhdeksi tulevaisuuden kulmakiveksi on tunnistettu kilpailukykyisten ja kestävien biotalouden ratkaisujen tuottaminen maailmanlaajuisiin ongelmiin[9]. Etelä-Pohjanmaalla on kansallisesti merkittävä rooli näihin haasteisiin vastaamisessa erityisesti ruokajärjestelmien osalta. Erityisen tärkeää on, että suomalaiset ja eteläpohjalaiset yritykset ja kehittämistoimijat saavat hyvän jalansijan kansainvälisissä verkostoissa, jotka edistävät biotalouden kehittymistä. Esimerkiksi eurooppalainen ERIAFF-verkosto (*European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry*) on keskeinen alueiden välinen yhteistyöareena, jonka välityksellä Etelä-Pohjanmaa on osa eurooppalaista vastausta biotalouden ja ruokajärjestelmien kehittämiseksi.

Nykyisten vahvuuksien kuvaus

Etelä-Pohjanmaa on alkutuotannon sekä elintarvikkeiden jalostuksen osalta kansallisesti erikoistunein maakunta tarkasteltiinpa alaa toimipaikkojen, henkilöstön tai liikevaihdon näkökulmista. Maatalous ja elintarviketeollisuus työllistävät suhteellisesti eniten Suomessa juuri Etelä-Pohjanmaalla, ja liikevaihdolla mitattuna 16 % koko maan elintarviketeollisuudesta sijaitsee alueella.[10] Maatalouden ja elintarviketeollisuuden työllisyys- ja talousvaikutukset ovatkin suurimmat Etelä-Pohjanmaalla, kun luvut suhteutetaan maakuntien työllisten määrään ja aluetalouden kokoon. Maatalouden vaikutus maakunnan talouteen on lähes 400 miljoonaa ja elintarviketeollisuuden yli 1,3 miljardia euroa, joka on 25 prosenttia koko alueen BKT:stä.[11]

Alkutuotanto ja elintarvikkeiden jalostus muodostavat tukevan perustan ruokajärjestelmiin ja biotalouteen läheisesti kytkeytyville muille toimialoille. Esimerkiksi elintarvikealaan liittyvä kone- ja laitevalmistus on liikevaihdollisesti sekä työn tuottavuuden näkökulmasta merkittävä ala. Liikevaihdolla mitattuna 12 % elintarvikealan koneenrakennuksesta on sijoittunut Etelä-

[9] Suomen biotalousstrategia 2014.
[10] Green Creative Garden. Ruokajärjestelmien kestävät ja tehokkaat ratkaisut. Seinäjoen kaupunkiseudun aiehakemus Innovatiiviset kaupungit -ohjelmaan. 2013. www.greencreativegarden.fi; Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2012
[11] Viitaharju, L., Määttä, S., Hakala, O. & Törmä, H. (2014). Työtä ja hyvinvointia! Lähiruoan aluetaloudelliset vaikutukset Suomen maakunnissa. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti. Raportteja 118.

Pohjanmaalle, minkä lisäksi maakunnan agroteknologiayritykset muodostavat 14 % alan kansallisesta yrityskannasta.[12]

Ruokajärjestelmien kestävät ja tehokkaat ratkaisut kohdistuvat ruoan tuotannon ja kulutuksen järjestelmiin ja niiden hallintaan. Ratkaisujen elementit koskevat alkutuotantoa, agro- ja tuotantoteknologiaa, elintarvikejalostusta, logistiikka- ja ympäristöratkaisuja, kauppaa ja markkinointia sekä kulutusta ja käyttökokemusta. Ruokajärjestelmäalan kokonaisuus muodostuu eri toimialoilla ja niiden rajapinnoilla toimivista yrityksistä sekä niitä palvelevista tutkimus- ja kehittämisorganisaatioista. Etelä-Pohjanmaalla sijaitsee mittava ruokajärjestelmäosaamisen keskittymä, jossa on lukuisia eri järjestelmän osa-alueiden kärkiyrityksiä. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on arviolta 3,2 miljardia euroa ja osuus alueen BKT:sta 62,7 prosenttia.[13]

Etelä-Pohjanmaalla on investoitu innovaatioympäristöjen kehittämiseen ja toimijoiden verkottamiseen viimeisten kymmenen vuoden aikana yli 100 miljoonaa euroa. Tästä summasta huomattava osuus on kohdistunut ruokajärjestelmien ja biotalouden tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. Maakunnassa on toteutettu lukuisia elintarvikealaan ja ruokajärjestelmiin liittyviä alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä hankkeita, ja maakunnasta on hakeuduttu myös alaan liittyvien verkostojen kuten *Food Safety Management Finland* ja *Agrotechnology from Finland* vetäjiksi. Vuoden 2014 alkupuolella on käynnissä noin 50 ja valmisteilla saman verran alaan liittyviä hankkeita. Esimerkiksi Seinäjoen kaupunkiseudulla on vireillä lukuisia investointi- ja kehityshankkeita ruokajärjestelmiin liittyvien kehitysalustojen vahvistamiseksi kuten elintarvikejalostuksen koetehtaan laajentaminen sekä ruokaprovinssitalon, kuluttajatutkimusravintolan ja elintarvikelogistiikkakeskuksen rakentaminen.

Vahvan perustan toiminnalle luovat elinvoimainen alkutuotanto, ruokajärjestelmiin liittyvä osaaminen, monipuoliset investoinnit, jo olemassa olevat kehitysalustat ja erittäin laajat käyttäjäverkostot sekä kansallinen ja kansainvälinen verkottuminen. Ruokajärjestelmien ja elintarvikealan kehittämistä ohjaavat ja koordinoivat *Green Creative Garden (GCG)* -ohjelma[14] sekä Ruokaprovinssi-toimintamalli (*Creating Food for Life)*[15]*.* GCG-ohjelma on osa laajempaa valtakunnallista biotalouden kehittämisohjelmaa, jossa kolmen kaupunkiseudun yhteisenä tavoitteena on edistää suomalaista biotalouden yritystoimintaa. Seinäjoen kaupunkiseudun erikoisroolina ohjelmassa on peltobiotalouteen ja ruokajärjestelmiin liittyvän yritystoiminnan kehittäminen.

Alan tutkimus- ja kehittämistoiminnan painopisteitä ovat raaka-aineiden älykäs käyttö, ruokajärjestelmien kestävät ja tehokkaat prosessit sekä käyttäjäkokemus, elämykset ja hyvinvointi osana ruokajärjestelmiä. Raaka-aineiden älykäs käyttö liittyy erityistuotteiden kehittämiseen, ja

[12] Green Creative Garden. Ruokajärjestelmien kestävät ja tehokkaat ratkaisut. Seinäjoen kaupunkiseudun aiehakemus Innovatiiviset kaupungit -ohjelmaan. 2013. www.greencreativegarden.fi
[13] Emt.
[14] Emt.
[15] http://www.ruokaprovinssi.fi/en/index.html

raaka-aineiden komponentteja voidaan hyödyntää myös *nonfood*-sovellusten lähteinä. Elintarviketuotannon sivujakeita kuten peltobiomassaa ja lantajakeita voidaan puolestaan hyödyntää energian lähteinä.[16]

Etelä-Pohjanmaa on profiloitumassa erityisesti peltobiotalouteen perinteisen metsäbiotalouden ohella. Biomassasta ja jätteistä voidaan valmistaa korkean lisäarvon tuotteita, kuten polttoaineita. Kun biomassoista saadaan talteen raaka-aineet, ravinteet ja energia, vähenevät samalla haitalliset ympäristövaikutukset. Biotalouden kestävät toimintamallit ja teknologiat ovatkin puhdasta teknologiaa, *cleantech*:iä. Biotalouden hajautetuilla ja resurssitehokkailla ratkaisuilla on mahdollista parantaa alueellista energia- ja ravinneomavaraisuutta.

Ruokajärjestelmien ja biotalouden prosessien kestävyyteen ja tehokkuuteen liittyvän osaamisen ja teknologiasovellusten liiketoimintapotentiaali kasvaa koskien suunnittelua, säätötekniikkaa, mittausta ja niihin liittyviä sovelluksia sekä palveluja. Ruokaturvallisuus tarjoaa mahdollisuuksia muun muassa koneenrakennuksen, laitossuunnittelun, informaatio- ja pakkausteknologian valmistajille ja kehittäjille. Esimerkiksi jäljitettävyyteen on alueella kehitetty lukuisia ratkaisuja.[17] Maakunnassa on sellaista osaamista, jolla voidaan osallistua globaalin ruokakriisin helpottamiseen kehittyvissä maissa kuten esimerkiksi Afrikan valtioissa. Esimerkiksi SeAMK on ollut yli 15 vuoden ajan mukana ulkoministeriön rahoittamissa Terve Afrikka -hankkeissa, joissa yhtenä teemana on ollut kouluruokailun ja ravitsemuksen kehittäminen Ugandassa ja Keniassa. Lisäksi Suomi on EU:n tasolla ja myös globaalisti edelläkävijämaa eläinten hyvinvointikysymyksissä.

Epanet-tutkimusverkostossa on otettu raaka-aineiden käytön ja ruokajärjestelmien prosessien ohella tutkimuskohteeksi myös ruuan kulutus eri näkökulmista. Käyttökokemukseen vaikuttavat varsinaisten tuote- ja palveluominaisuuksien lisäksi elämyksellisyys ja hyvinvointivaikutukset. Tähän liittyvät myös entistä vahvempi kuluttajatuotteiden brändäys ja niihin liitettävät kulttuuriset merkitykset. Pyrkimys kehittää kestäviä ja tehokkaita ratkaisuja vaatii myös monialaista ymmärrystä sekä niistä sosiaalisista ehdoista, joilla yritykset, yhteisöt ja kuluttajat tekevät kestävyyttä edistäviä valintoja, että siitä, miten näihin valintoihin voi vaikuttaa. Käyttäjiä osallistava tuotekehitys ja asiakastarpeiden laaja-alainen ymmärrys biotalouden arvoverkoissa ovatkin tulevaisuudessa menestyksekkään liiketoiminnan perusedellytys.

Etelä-Pohjanmaan erikoistuminen kestävien ja tehokkaiden ruokajärjestelmien sekä biotalouden uusien ratkaisujen osalta perustuu jo kansainvälistyneisiin tai vahvaa kansainvälistymispotentiaalia omaaviin yrityksiin ja yritysten klustereihin. Näiden haasteena on kansainvälinen kasvu ja uusien markkina-alueiden tunnistaminen sekä entistä globaalimpaan ja kiristyvään kilpailuun vastaaminen. Tähän liittyy vahvasti yritysten ja kehittäjien keskinäinen verkostoituminen kansainvälisissä elintarvikealaan ja ruokajärjestelmäteemaan liittyvissä hankkeissa. Toiseksi, erikoistuminen

[16] Green Creative Garden. Ruokajärjestelmien kestävät ja tehokkaat ratkaisut. Seinäjoen kaupunkiseudun aiehakemus Innovatiiviset kaupungit -ohjelmaan. 2013. www.greencreativegarden.fi.
[17] Emt.

pohjautuu sellaisiin toimintoihin, joiden ympärille on määrätietoisesti synnytetty osaamis- ja innovaatiorakenteita. Uuden liiketoiminnan syntymistä edistetään niin sanottuun neloskierteeseen (käyttäjät, yritykset, tutkijat, julkiset toimijat) perustuvissa kärkihankkeissa, jotka rakentuvat kehitysalustojen ja käyttäjäverkostojen varaan. Rooli ruokamaakuntana edellyttää alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden kilpailukyvystä ja kannattavuudesta huolehtimista sekä riittävän omavaraisuuden turvaamista sekä raaka-aineiden että korkean osaamisen suhteen.

[KUVA: Agroteknologiaan liittyvää koneenrakennusta, testausta tms.]
[KUVA: Tulevaisuuden ruokamaailman havainnekuva]
[KUVA: Kuva elintarvikkeiden turvallisuuteen liittyvästä tutkimuksesta tai kuluttajatestauksesta]

Potentiaaliset fokusalat [Erillisenä nostona leipätekstin sivuun]

- *Agroteknologian uudet järjestelmät ja ratkaisut*
- *Kuluttajalähtöiset ja elämykselliset tuotteet elintarvikealalla*
- *Ruokaturvallisuus elintarvikeketjuissa*
- *Ruokajärjestelmien asiantuntijapalvelut*
- *Peltobiotalouden uudet ratkaisut ja korkean lisäarvon tuotteet*

3.2 Älykkäät ja energiatehokkaat järjestelmät

Globaalit ja eurooppalaiset haasteet

Maailmanlaajuisiin resurssi- ja energiahaasteisiin on vastattava myös tehostamalla ja uudistamalla olemassa olevan teollisuuden ja palvelutuotannon järjestelmiä ja prosesseja. Eurooppa 2020 -strategian yksi lippulaivahankkeista on *Resurssitehokas Eurooppa*, jolla muun muassa tuetaan siirtymistä vähähiiliseen talouteen, uudistetaan liikennettä ja logistiikkaa sekä kehitetään energiatehokkuutta.

Vastaavasti *Eurooppalaisella digitaalistrategialla* vauhditetaan digitaalisen infrastruktuurin ja digitaalisten sisämarkkinoiden muotoutumista. Resurssitehokkuus ja digitaalisuus ovat haasteita, joihin teollisuuden on maailmanlaajuisesti kyettävä vastaamaan. Keskeinen teollisuuden muutostrendi on niin sanottu teollinen internet (*Internet of Things*), jossa koneet ja laitteet kehittyvät yhä älykkäämmiksi ja ovat yhteydessä keskenään verkon välityksellä. Tämä tulee muuttamaan teollista tuotantoa ja työprosesseja sekä vaikuttamaan merkittävästi ihmisten arkielämään.

Suomen teollinen rakenne on monilta osin murroksessa. Etelä-Pohjanmaa on välttynyt suurilta teollisuuden rakennemuutoksilta monipuolisuutensa ja pk-yritysvaltaisuutensa ansiosta. Kuvatut teollisen toiminnan haasteet koskevat kuitenkin myös Etelä-Pohjanmaata: maakunnan yritysten on kyettävä uusiutumaan muokkaamalla omia tuotteitaan, palveluitaan ja prosessejaan yhä älykkäämmiksi, digitaalisemmiksi ja resurssitehokkaammiksi.

Nykyisten vahvuuksien kuvaus

Älykkäät ja energiatehokkaat järjestelmät -elinkeinopainoalaan kytkeytyvien yritysten joukko on moninainen ja sisältää useita eri toimialoja. Älykkäitä ratkaisuja ja prosesseja hyödynnetään Etelä-Pohjanmaalla niin kone- ja laitevalmistuksessa kuin rakentamisessa ja terveysteknologiassa. Älykkäitä ratkaisuja sisällytetään erilaisiin automaatio- ja ohjausjärjestelmiin, kuten älykkääseen koneiden ohjaukseen. Toimialojen rajapinnoissa tietointensiivisten palveluiden osuus käy yhä merkittävämmäksi. Esimerkiksi älykkäiden ja energiatehokkaiden järjestelmien kohdalla ohjelmistotuotanto sulautuu kone- ja laitevalmistukseen.

Etelä-Pohjanmaalla teknologiateollisuus on perinteisesti vahva ala. Alan aktiivisesta kehittämisotteesta kertoo, että se on kehittämis- ja innovaatiotukien suurin saaja. Panostukset tuotantomenetelmiin ja tuotannon tietojärjestelmiin ovat tuoneet tuotantoprosesseihin uusia ulottuvuuksia. Esimerkkinä tästä on Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Tampereen teknillisen yliopiston yhteistyö koneteollisuuden kilpailukyvyn kehittämisessä.

Koneiden ja laitteiden valmistus nousee esille vahvana osaamiskeskittymänä. Se on liikevaihdollisesti erittäin merkittävä, ja alan trendi on kasvava. Keskeisenä osaamisalana sen sisällä näkyy

agroteknologia, joka kytkeytyy maakunnan vahvaan ruokajärjestelmäosaamiseen. *Agro Living Lab* -toimintaympäristössä on ainutlaatuisella tavalla onnistuttu tuomaan maatilayritysten tietotaito maa- ja metsätalouskoneiden tuotevalmistusprosesseihin. Lämpöteknologia muodostaa myös osaamiskeskittymän, jonka osaajia on koonnut yhteen Lapualla sijaitseva Thermopolis. Lisäksi metallin työstökoneita, nosto- ja siirtolaitteita sekä hydraulisia laitteita valmistetaan maakunnassa paljon.

Älykkyys lisääntyy kaikissa järjestelmissä, esimerkiksi maatalouden laitteistot ovat yhä itseohjautuvampia. Tämä on huomioitu kehittämistyössä, ja Etelä-Pohjanmaalle onkin saatu Epanet-professorit ja tutkimusryhmät sekä virtuaaliteknologian alalta (Tampereen teknillinen yliopisto) että sulautettujen järjestelmien alalta (Vaasan yliopisto). SeAMKn tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiopalvelut tekevät merkittävää yhteistyötä yritysten kanssa tuotannon ja tuotteiden kehittämisessä. Koneteknologiakeskus SeAMK -hankkeessa muun muassa haetaan ratkaisuja tuotannon automatisointiin, edistetään kone- ja laiteinnovaatioita prototyyppien valmistuksella sekä tuetaan kehitystyötä materiaalitestauksilla.

Digitalisaation avulla yritykset saavat lisää ketteryyttä toimintaansa. SeAMK *Digital Factory* on yksi vastaus teollisuuden yhä kasvaviin digitalisoitumisen tarpeisiin. *Digital Factory*:ssä koko tuotteen elinkaaren hallinta tapahtuu digitaalisilla työkaluilla. Suunnitteluvaiheessa tehokkuutta tuovat tuotannon virtuaaliset simulointimenetelmät, tuotteiden 3D-skannaus, -mallinnus ja -tulostus. Tuotannossa tarvitaan kehittynyttä teollisuusautomaatiota ja robotiikkaa. Tuotetiedon hallintajärjestelmät (PDM), tuotteen elinkaarihallintajärjestelmät (PLM) sekä koko yrityksen toiminnanohjausjärjestelmä (ERP) ovat usein yrityksen kasvun ja laadunvarmistuksen edellytyksiä. Etenkin mikro- ja pk-yrityksissä osaamistason nostaminen näillä osa-alueilla on tärkeää. Uusi *Ketterä teollisuus* -ohjelma edistää näiden työkalujen käyttöönottoa alueen yrityksissä ja niiden verkostoissa.

Digitaalisen infrastruktuurin kehittämisessä Etelä-Pohjanmaa on ollut edelläkävijä. Maakunnan joissakin osissa on otettu käyttöön avoin kuituverkkomalli, josta on hyviä kokemuksia. Osuuskuntamallilla tai kuntaomisteisesti on voitu hankkia nopeita valokuituyhteyksiä sellaisillekin harvaanasutuille alueille, joille suuremmilla toimijoilla ei ole ollut intressejä sijoittaa. Toteutetut avoimet kuituverkot ovat herättäneet runsaasti myös kansainvälistä kiinnostusta. Eteläpohjalaiset ovatkin mukana yhteiseurooppalaisessa ENGAGE-hankkeessa, jossa etsitään ratkaisuja edesauttaa nopeiden tietoliikenneverkkojen rakentumista maaseuduille. Tietoliikenneyhteyksien kattavuus ja vaihtoehtojen tarjonnan kehittäminen ovat maakunnan kehityksen kannalta avainasemassa. Olosuhteiltaan Etelä-Pohjanmaa pystyisi myös tarjoamaan *data center* -tyyppisille palveluille sijoittumispaikan. Viileä ilmasto, tietotekninen osaaminen ja vakaat yhteiskuntaolot tekevät alueesta houkuttelevan kansainvälisessäkin mielessä.

Energiatehokkuus on kaikkia tuotannon aloja strategisesti leikkaava tavoite ja se koskee sekä tuotteita että valmistusprosesseja. Energiatehokkuus strategisena painopistealueena ilmenee maakunnan rakennusteollisuudessa. Rakennustuote- ja talonrakennusteollisuus ovat

liikevaihdollisesti Etelä-Pohjanmaalle merkittäviä aloja. Rakennuksiin on tulossa yhä enemmän älykästä teknologiaa, joka osaltaan lisää energiatehokkuutta. Esimerkiksi SeAMK tuo rakennusalalle oman osaamisensa erilaisina rakennusalan testauspalveluina rakenteiden lujuuden ja energiatehokkuuden mittaamisessa. Kehittämispanostuksista kertoo Seinäjoella sijaitseva Epanet-professorin johtama Tampereen teknillisen yliopiston metallirakentamisen tutkimuskeskus, jonka tutkimuksissa muun muassa kehitetään uusia materiaaliratkaisuja. Tutkimus on kansainvälistä ja vahvasti yrityslähtöistä.

Metallirakentamisen lisäksi Etelä-Pohjanmaalla on paljon puurakentamisen ja puutuotealan osaamista, joka voi jalostua uusiksi vientituotteiksi ja -palveluiksi. Suomen metsäalan strateginen ohjelma edistää puurakentamista ja on saanut aikaan jo merkittävää kasvua esimerkiksi puukerrostalorakentamisessa. Arkkitehtuurin Epanet-professuuri edistää osaltaan puukerrostalojen rakentamiseen liittyvän osaamisen kehittymistä maakunnassa yhdessä muiden korkeakoulutoimijoiden kanssa.

Maakunnassa on huomattavaa terveysteknologian osaamista. Etelä-Pohjanmaan terveysteknologian kehittämiskeskus, EPTEK ry, on kehittänyt muun muassa kotona asumisen tukemiseen liittyviä teknologiaratkaisuja yhdessä kuntien, yritysten ja SeAMKin kanssa. Nämä teknologiat auttavat ikääntyvän väestön hoitopaineen ratkaisemisessa. Toisena vahvana alueena on kehitetty video- ja etäneuvotteluyhteyksiä, mikä on mahdollistanut muun muassa erikoislääkärikoulutuksen Etelä-Pohjanmaalla. Etäyhteyksin voidaan parantaa terveydenhuollon palveluiden laatua ja saavutettavuutta myös syrjäisemmissä kunnissa. ICT for Health ja PrimCareIT-hankkeet ovat kansainvälisiä EU:n Interreg IV B -ohjelman rahoittamia EU:n lippulaivahankkeita, joista viimeksi mainitussa Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri on pääpartnerina. Hankkeessa parannetaan erityisesti harvaan asuttujen alueiden perusterveydenhuollon organisaatioiden vetovoimaisuutta hyödyntämällä ICT:tä terveydenhuoltohenkilöstön konsultaatiossa, verkostoitumisessa ja osaamisen kehittämisessä. Lisäksi kuituverkkojen ja terveysteknologian yhdistäminen avaa uusia sovellusmahdollisuuksia.

Tilastoista erottuvat vahvoina toimialoina kuljetus ja logistiikka sekä niihin kytkeytyvä teollisuus. Energiatehokkuuden kysymykset koskevat myös näitä aloja. Keskeinen liikenteellinen sijainti tarjoaa Suomen mittakaavassa hyvät mahdollisuudet logistiikkakeskukselle, jonka kehittäminen on otettu yhdeksi maakunnan kärkiteemaksi. NLC-Seinäjoki (*Nordic Logistic City*) muodostuu laajentuessaan yhdeksi Suomen merkittävimmäksi logistiikkakeskukseksi, joka on myös osa kansainvälistä logistiikkakäytävää (*Midnordic Green Transport Corridor*). Helsinki–Seinäjoki–Oulu-päärata on logistisesti hyvin tärkeä, ja se on osa kansainvälistä *Bothnian Corridor* -liikenneverkkoa. Radan kehittäminen osana eurooppalaista ydinverkkoa on niin Etelä-Pohjanmaan, Suomen kuin koko Pohjois-Euroopankin etu.

Logistiikan alan kehittämisessä keskeinen rooli on logistiikan Epanet-professuurilla ja siihen kytkeytyvällä tutkimusryhmällä. Optimointi ja uuden älykkään teknologian sovellukset voivat

tehostaa logististen järjestelmien toimintaa merkittävästi. Erityisosaamista Etelä-Pohjanmaalla on varsinkin elintarvikelogistiikan osa-alueella.

Energiatehokkaan maakunnan tavoitteena on kestävällä tavalla tuotettu energia. Etelä-Pohjanmaalla on uusiutuvassa energiassa ja bioenergiaketjussa selvää potentiaalia, ja bioenergian tutkimukseen ja kehittämiseen on tehty panostuksia. Myös tuulivoiman tuotanto on nopeassa kasvussa. Korkeakoulustrategiassa tavoitteeksi on asetettu maakunnan valittuja osaamispainoaloja tukevan energiatutkimuksen sekä kehittämistyön vahvistaminen Vaasan energiainstituutin kanssa.

Älykkyys ja energiatehokkuus ilmenevät myös yhdyskuntarakenteen tasolla. Seinäjoella on lähdetty kehittämään asema- ja ratapiha-aluetta osana kaupunkikeskustan suunnittelua kestävän kehityksen mukaisesti *Smart Station* -hankkeessa. Seutukaupunkipilotti *Älykkään ja vihreän kasvun kaupungit* Kauhajoella ja Kurikassa taas pyrkivät luomaan uudenlaista kestävän kehityksen mukaista kasvua maakuntakeskuksen ulkopuolisiin kaupunkikeskuksiin.

Älykkäitä ja energiatehokkaita tuotteita valmistavat yritykset Etelä-Pohjanmaalla ovat eniten vientiorientoituneita. Viennin mahdollisuuksia tulee kuitenkin edelleen kehittää. Kasvun ja myös kansainvälistymisen kannalta erikoistuminen yhä kapeampiin osaamisaloihin ja palveluliiketoiminnan yhdistäminen tuotteisiin on yhä tärkeämpää. Kapeisiin aloihin erikoistuttaessa osaavien kumppanien löytäminen tulee yhä haastavammaksi. Alueen toimijoista SeAMK ja sen TKI-palvelut koetaan tuotannon- ja tuotekehityksen kannalta merkittäviksi. Myös yliopistojen tutkimusryhmien kanssa tehtävä yhteistyö antaa kehittämisresursseja. Merkittävä toimija on lisäksi Frami Oy, joka koordinoi monia teknologia-alan kehittämishankkeita.

[KUVA: logistiikka, esim. NLC / Green logistics havainnekuva]
[KUVA: rakennustuoteteollisuus, esim. Skaala]
[KUVA: virtuaalilaboratorio / virtuaalinen suunnittelu / Kuva konetekniikan laboratoriosta]

Potentiaaliset fokusalat [Erillisenä nostona leipätekstin sivuun]

- *Käyttäjäystävälliset sekä älykkäät koneet ja laitteet*
- *Metalli- ja puurakentamisen uudet ratkaisut*
- *Ketterät teollisuuden ratkaisut*
- *Älykkäät asiakaspalvelu- ja logistiikkajärjestelmät*
- *Älykkäät ja tehokkaat logistiset järjestelmät*
- *Terminen hallinta*
- *Terveysteknologian uudet sovellukset*

3.3 Uudistuva palvelu- ja elämystuotanto

Globaalit ja eurooppalaiset haasteet

Koko Eurooppaa koskeva haaste liittyy palvelusektorin uudistumiseen. Valmistavan teollisuuden tehostuminen siirtää osaltaan talouden painopistettä kohti palveluvaltaisuutta. Lisäksi etenkin eurooppalaisissa hyvinvointivaltioissa julkisen sektorin palveluiden uudistamistarve on suuri. Myös luovat alat ja elämystuotanto ovat muodostuneet keskeiseksi osaksi nykyaikaista palvelutaloutta.

Eurooppa 2020 -strategia korostaa palvelusektorin sisämarkkinoiden vahvistamista. Palveludirektiivin täysimääräisen toimeenpanon nähdään vauhdittavan palveluiden kauppaa merkittävästi. Tämä edellyttää, että pk-yritykset pääsevät aidosti tarjoamaan palvelujaan eurooppalaisille markkinoille. Eurooppalaisessa kontekstissa luovilla aloilla ja elämystuotannolla on kasvava rooli. EU:n ohjelmakaudella 2014–2020 Luova Eurooppa -ohjelman volyymi on suurempi kuin aiemmissa kulttuuri- ja mediaohjelmissa. Ohjelman päätavoitteena on tukea Euroopan kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta ja vaalia Euroopan kulttuuriperintöä sekä vahvistaa kulttuurialan ja luovien alojen kilpailukykyä digitalisoituvassa ja globalisoituvassa toimintaympäristössä.

Etelä-Pohjanmaan palvelu- ja elämystuotannolla on kasvumahdollisuuksia. Alueen kohonnut koulutus- ja osaamistaso sekä digitalisaation eteneminen sekä tarjoavat uusia välineitä palvelujen tuotantoon että laajentavat palvelu- ja elämystuotannon markkinat maailmanlaajuisiksi. Samalla on huomattava, että rajat alkutuotannon, jalostuksen ja palveluiden välillä ovat osin kadonneet. Tämä tarkoittaa sitä, että toimialojen rajapinnoissa tieto- ja elämysintensiivisten palveluiden osuus käy yhä merkittävämmäksi. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan kannalta keskeisessä ruokajärjestelmäteemassa on tietoisesti rakennettu myös elämyksellisiä palvelukokonaisuuksia. Myös yhä suurempi osa palveluista joko muuttuu kokonaan digitaalisiksi tai tehostuu huomattavasti digitalisaation myötä.[18] Samanaikaisesti kulttuurin eri toimialat läpileikkaavat muuta palvelutuotantoa. Kyse ei ole pelkästään uusista palveluiden tuottamistavoista, vaan myös palvelumuotoilusta.

Nykyisten vahvuuksien kuvaus

Suomessa suurimmat yksityiset palvelualat ovat kauppa, sosiaali- ja terveyspalvelut sekä kuljetus[19]. Etelä-Pohjanmaan palvelualojen perusrakenne ei sanottavasti eroa koko maasta, joskin erikoistumisasteen kasvua on havaittavissa sekä yksittäisillä toimialoilla että toimialojen sisällä yksittäisten yritysten kohdalla. Seinäjoki on Suomen kuudenneksi suurin kaupan keskus, ja maakunnassa sijaitsee myynniltään Suomen toiseksi suurin tavaratalo, joka ympäröivine kauppakeskittymineen on kehittynyt kansallisestikin merkittäväksi matkailukohteeksi. Matkailualalla yleisemminkin on syntynyt kasvua, ja matkailijoiden alueelle tuoma rahamäärä on lisääntynyt 162 %

[18] Pajarinen, M., Rouvinen, P- & Ylä-Anttila, P. (2012). Uutta arvoa palveluista. Helsinki: Taloustieto Oy (ETLA B256).
[19] Emt. s. 51

viimeisten kymmenen vuoden aikana[20]. Esimerkkinä kasvusta on 2000-luvun aikana alueelle kehittynyt ja kävijämääriltään Suomen suurimpien joukkoon kohonnut huvipuisto, joka on valittu kahteen kertaan Suomen parhaimmaksi vapaa-ajankohteeksi. Kärkikohteiden lisäksi maakunnassa on kansainvälistä matkailupotentiaalia erityisissä teemoissa, mistä esimerkkinä maailmankuulun arkkitehdin Alvar Aallon suunnittelemat lukuisat kohteet.

Kasvusta huolimatta Etelä-Pohjanmaa on edelleen varsin tuntematon etenkin ulkomaalaisten matkailijoiden keskuudessa. Heidän osuutensa alueen matkailijoista on ollut keskimäärin neljä prosenttia. Etelä-Pohjanmaan matkailustrategiassa on asetettu tavoitteeksi, että kansainvälisten yöpymisten määrä olisi vuonna 2020 noin kahdeksan prosenttia kokonaisyöpymistä. Jotta tähän päästään, matkailukohteiden palvelutasoa ja näkyvyyttä nostetaan sekä alueen merkittävimpien matkailukeskittymien välistä yhteistyötä ja palvelutarjontaa kehitetään.[21]

Etelä-Pohjanmaa erottuu palvelu- ja elämystuotannossa kansallisesti ja kansainvälisesti tarjoamalla toimivan infrastruktuurin, erinomaisen saavutettavuuden sekä kaupunkimaisuuden, maaseutumaisuuden ja luonnontilaisuuden kiinnostavan vuorottelun. Elämyksellisiä palveluita rakennetaan olemassa olevien keskittymien yhteyteen erityisesti hyvinvointi- ja tapahtumamatkailuteemoissa.

Yksi matkailun ohella globaalisti nopeimmin kasvavia elinkeinoaloja on hyvinvointiala, ja esimerkiksi terveysteknologian sovelluksilla sekä sähköisillä terveyspalveluilla on maailmanlaajuista kysyntää. Etelä-Pohjanmaa on ollut ensimmäisenä alueena Suomesta mukana eurooppalaisen *eHealth for Regions* -verkoston toiminnassa, ja verkoston kansainvälistä yhteistyötä jatketaan sekä syvennetään.

Hyvinvointialan palvelutuotanto sisältää julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin tuottamat palvelut. Eri sektorien väliset yhteistyömallit palvelutuotannossa ja hyvinvointialan palveluyrittäjyys voivat synnyttää uusia innovaatioita. Vaikka sosiaali- ja terveysalan yksityistä palvelusektoria ei voida tilastojen valossa pitää Etelä-Pohjanmaan erityisenä vahvuutena, maakunta tarjoaa erinomaisen kokeilualustan sektorien välisille yhteistyömalleille tai esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan johtamisosaamisen koulutusvientiin. Vahvaa erityisosaamista liittyy muun muassa vanhuspalvelujen kehittämiseen, työterveyshuoltoon ja työhyvinvoinnin kehittämiseen sekä teknologian hyödyntämiseen sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Esimerkkinä erikoistumisesta palvelutuotannossa on maakunnassa sijaitseva huippu-urheilun ja liikunnan osaamiskeskittymä, joka toimii lukuisten suomalaisten ja ulkomaisten huippu-urheilijoiden ja joukkueiden harjoittelu- ja testauspaikkana sekä liikunta- ja hyvinvointialan testaus- ja kehitysympäristönä. Lisäksi keskittymä tarjoaa liikunta- ja hyvinvointiteknologiatuotteiden tutkimus- ja tuotekehityspalveluja. Keskittymä on hyvä esimerkki kansallisista ja kansainvälisistä verkostoista

[20] Etelä-Pohjanmaan matkailustrategia 2013–2017.
[21] Etelä-Pohjanmaan matkailustrategia 2013–2017.

sekä uudenlaisista mahdollisuuksia yhdistellä myös liikunta- ja elämyspalveluita tuottamaan hyvinvointia.

Uudistuva elämystuotanto rakentuu maakunnan monipuolisen kulttuuritarjonnan ja omaleimaisen kulttuuriperinnön varaan, jotka ilmenevät monin tavoin kulttuurimaisemassa, rakennetussa ympäristössä ja ihmisten toiminnassa. Peltolakeudet ja pohjalaistalot ovat tämän kulttuuriperinnön näkyvimpiä ilmentymiä tänäkin päivänä. Talonpoikainen kulttuuriperintö heijastuu myös ihmisten mentaliteettiin ja ulkopuolisten käsityksiin alueesta: omin avuin selviytyminen ja yrittäjähenkisyys ovat Etelä-Pohjanmaahan vahvasti liitettäviä asioita. Näille vastapainoa tarjoaa yhdessä tekeminen ja talkoohenki. Kiinnostavaa paradoksaalisuutta tuo se, että Etelä-Pohjanmaa on historiansa aikana saanut varsin paljon kansainvälisiä vaikutteita, mutta monien perinteisten tunnuslukujen valossa alue on nykyisellään vähiten kansainvälinen Suomen maakunnista.

Tilastojen mukaan kulttuuri- ja viihdetoiminnan sekä urheilutoiminnan, huvi- ja virkistyspalveluiden toimialojen liikevaihto on kasvanut vuosien 2007–2011 välillä Etelä-Pohjanmaalla huomattavasti muuta maata nopeammin. Elämysteollisuuden ytimen muodostavat musiikin ja tapahtumien ympärille syntynyt aktiivisuus ja yrittäjyys, johon kuuluvat myös tapahtumatuottamisen osaaminen, koulutus sekä kulttuurinen musiikintutkimus. Etelä-Pohjanmaalle on kehittynyt viime vuosikymmeninä suuria musiikkitapahtumia, joista kaksi on kävijämääriltään ollut Suomen kymmenen suurimman festivaalin joukossa vuodesta toiseen. Rytmimusiikkiklusteri ja alueen rytmimusiikkitapahtumat ovat liikevaihdoltaan ja aluetalousvaikutuksiltaan merkittäviä ja profiloivat maakuntaa[22]. Etelä-Pohjanmaalta on myös noussut lukuisia kansallisia ja jopa kansanvälisiä ilmiöitä populaarikulttuurin ja -musiikin aloilta.

Etelä-Pohjanmaan älykäs erikoistuminen palvelu- ja elämystuotannossa pohjautuu kolmeen seikkaan. Ensinnäkin erikoistuminen perustuu sellaisiin asioihin, jotka tekevät alueesta tilastoista havaittavaa merkittävämmän kuten vahva alueellinen identiteetti ja alueen omaleimainen kulttuuriperintö. Toiseksi, erikoistuminen perustuu sellaisiin aloihin, joiden ympärille on synnytetty osaamis- ja innovaatiorakenteita. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan korkeakoulusektori on tukenut lukuisin tavoin palvelu- ja elämystuotannon elinkeinopainoalaa, muun muassa EU:n Kulttuuri-ohjelmasta rahoitetuilla hankkeilla. Myös tuoreimmassa korkeakouluyhteisön strategiassa keskeiseksi painoalaksi on valittu hyvinvoivat ja luovat yksilöt sekä yhteisöt, johon sisältyy palvelu- ja elämystuotannon tukeminen koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan keinoin[23]. Kolmanneksi, kyse on yhä kapeammasta erikoistumisesta palvelu- ja elämystuotannon eri toimialoilla. Esimerkiksi matkailussa yksittäiset kohteet ovat jo nykyisellään kansallisesti kärkikohteita.

[KUVA: Veljekset Keskinen tai PowerPark]
[KUVA: Kuortaneen Urheiluopisto / Testing Lab]
[KUVA: Seinäjoen Tangomarkkinat tai Provinssirock]

[22] http://www.helsinki.fi/ruralia/uutiset/Rytmimusiikki_ppesitys_25022013.pdf
[23] Vuorovaikutuksesta vaikuttavuutta. Etelä-Pohjanmaan korkeakoulustrategia 2020.

[KUVA: Hyvinvointipalveluihin liittyvä kuva]

Potentiaaliset fokusalat [Erillisenä nostona leipätekstin sivuun]

- *Rytmimusiikki*
- *Tapahtumatuotanto*
- *Verkostoitunut hyvinvointipalveluiden tuotanto*
- *Hyvinvointi- ja tapahtumamatkailu*

4. Palvelu- ja osaamiskokonaisuudet

4.1 Start Up and Grow Up!

Etelä-Pohjanmaan strateginen tahtotila

Koko Euroopan saaminen vahvalle kasvu-uralle edellyttää talouden dynamiikan kehittymistä. Tämä koskee voimakkaasti myös Suomea ja Etelä-Pohjanmaata. Sekä talouden dynamiikan että työllisyyden näkökulmasta kasvuyritysten merkitys on erittäin keskeinen, sillä uudet työpaikat ovat syntyneet pääosin pk-sektorille. Tämän vuoksi onkin luonnollista, että sekä EU:n koheesio- että innovaatiopolitiikka korostavat yrittäjyyden ja kasvuyritysten merkitystä. Pk-yrityksillä on Horisontti 2020 -ohjelmassa merkittävä rooli, mikä on mahdollisuus myös eteläpohjalaisille yrityksille.

EU:n rahoitusinstrumenteilla ja hanketyöllä on mahdollista edistää uuden yrittäjyyden kehittymistä. Lisäksi uusia, tietointensiivisiä yrityksiä ja kasvuyrityksiä voi syntyä monilla eri aloilla, eivätkä ne ole vain perinteisten teknologia-alojen yksinoikeus. Etelä-Pohjanmaan erityinen haaste on, että elinkeinopainoaloilla ja niiden kapeammilla fokusaloilla pystytään luomaan uusia yrityksiä, jotka tähtäävät kannattavaan kasvuun. Maakunta haluaakin olla tiiviissä kansainvälisessä vuorovaikutuksessa luomassa sellaisia toiminta- ja politiikkamalleja, joilla tuetaan uusien yritysten syntyä ja kasvua. Uusien yritysten taustalla ovat kuitenkin aina yrittäjähenkiset ihmiset. Onkin pidettävä huolta siitä, että maakunnan yrittäjähenki edelleen vahvistuu ja kansainvälistyy.

Elinkeinopainoaloja edustavien yritysten mukaan kasvussa on kyse ennen muuta asenteesta. Kannustavan ja menestyksestä iloitsevan ilmapiirin vahvistaminen ruokkii yritysten kasvuhalukkuutta ja innostaa yhä useampia osaavia ihmisiä oman yrityksen perustamiseen.

Nykytilan kuvaus

Etelä-Pohjanmaalla julkisia elinkeino- ja yrityspalveluita tarjoavat sekä alueelliset ja paikalliset että kansalliset toimijat. Toiminnan ytimessä on yritysten kehittymisen ja kasvun tukeminen erilaisten neuvonta- ja tukipalveluiden avulla sekä alkavien yrittäjien neuvonta. Erityispalveluita on tarjolla etenkin tuotekehityksen sekä liiketoiminnan kehittämisen tueksi. Muun muassa teknologiakeskus-taustainen Frami Oy on tarjonnut yrityksille näitä palveluita.

Alueellisia ja paikallisia yrityspalveluita tarjoavia organisaatioita ovat muun muassa Seinäjoen seudun elinkeinokeskus SEEK:n ja Framin yhdistymisen kautta syntyvä uusi kehittämisyhtiö, Suupohjan elinkeinotoimen kuntayhtymä (SEK), Järvi-Pohjanmaan yrityspalvelut Oy ja Alavuden kehitys Oy. Huomionarvoista on, että esimerkiksi Järvi-Pohjanmaan Yrityspalvelu Oy:n omistajina on kuntien lisäksi 22 alueen merkittävää yritystä, mikä kertoo niiden sitoutuneisuudesta alueen kehittämiseen. Muutamissa kunnissa sekä alkavia että olemassa olevia yrityksiä kehittävät niiden omat elinkeinoasiamiehet tai elinkeinovastuuhenkilöt.

Paikalliset ja alueelliset elinkeino- ja kehittämisorganisaatiot tarjoavat myös innovaatio- ja kansainvälistymispalveluita. Esimerkiksi Frami Oy on tarjonnut palveluitaan ennen muuta tietointensiivisille ja aktiiviseen kehittämistoimintaan tähtääville yrityksille. Palveluihin lukeutuvat yrityksille räätälöidyt koulutukset, liiketoiminnan kehityspalvelut sekä tuotetestaus- ja innovaatiopalvelut. Lisäksi Frami Oy on koordinoinut kansallista innovaatioverkostoa jo noin kymmenen vuoden ajan. Kansallisen innovaatioverkoston tavoitteena on ollut tukea eri puolella Suomea sijaitsevia verkostoalueita niiden omien innovaatioympäristöjen kehittämisessä.

Kansallisilla yritys- ja elinkeinopalveluilla on kaksi keskeistä jakelukanavaa. Etelä-Pohjanmaan uusyrityskeskus ry on jo pitkään tarjonnut maksutonta ja luottamuksellista neuvontaa aloittaville yrityksille osana laajaa kansallista uusyrityskeskusten verkostoa. Uusyrityskeskustoiminnan lisäksi Etelä-Pohjanmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) tarjoaa yrityskohtaisia asiantuntija- ja tietopalveluita alueen yrityksille. ELY-keskuksen kautta kanavoituvat myös erilaiset yritystuet, kuten esimerkiksi yrityksen kehittämisavustukset investointeihin ja valmistelurahoitus pk-yrityksille T&K-toimenpiteitä varten. Lisäksi ELY-keskuksen asiantuntijat tarjoavat tukiin liittyviä asiantuntija- ja neuvontapalveluita. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen kautta alueen yrityksillä on pääsy myös Tekesin palveluihin ja rahoitusmahdollisuuksiin.

Monilla paikallisilla ja alueellisilla elinkeino- ja kehittämisorganisaatioilla on erityistä osaamista tiettyjen toimialojen suhteen. Näillä osaamisaloilla kehittämisorganisaatioilla on usein kansallinen ja jopa kansainvälinen jalansija. Tällaisista kehittämisorganisaatioista voidaan mainita Foodwest Oy, jonka omistajana on sekä julkisia organisaatioita että elintarvikealan yrityksiä. Foodwest Oy:n ydinosaamisaloja ovat elintarvikealan tuotekehitys (ml. käyttäjä- ja markkinatutkimus) ja laadunhallinnan prosessit. Vastaavasti SEEK:n ja Framin yhdistymisen kautta syntyvällä uudella kehittämisyhtiöllä on merkittävää osaamista esimerkiksi agroteknologiayritysten ja luovien alojen yritysten kehittämisessä. Kauhajoella sijaitseva Teknologiakeskus Logistian toiminta on puolestaan painottunut materiaalinkäsittelytoimialan kehittämistoimintaan.

Strategiset toimenpidekokonaisuudet [Taitto korostaa toimenpiteitä.]

Etelä-Pohjanmaalla elinkeino- ja yrityspalveluiden tarjonta on kattavaa, mutta paikoin ohutta. Älykkään erikoistumisen strategian näkökulmasta maakunnan elinkeino- ja yrityspalveluiden kehittämiselle on asetettu seuraavat strategiset kehittämistavoitteet:

- *Pysyvät tietointensiivisten yritysten Start up -palvelut:* Etelä-Pohjanmaalla on kattavat alkavien yritysten palvelut, mutta maakunnan elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi ja uudistamiseksi erityisesti aloittaville tietointensiivisille yrityksille (esim. KIBS-yritykset) suunnattuja palveluita on edelleen syytä vahvistaa.
- *Pysyvä kasvuyrityksille suunnattu palvelutarjotin:* Alueen kasvuyrityksille suunnatut yksityiset ja julkiset palvelut kootaan kasvuhaluisille yrityksille helposti hahmotettavaksi ja

hyödynnettäväksi palvelutarjottimeksi. Tavoitteena on pysyvän, korkeatasoisen palvelutarjottimen luominen. Osaksi tätä palvelutarjontaa niveltyy myös intensiivisessä kehitysvaiheessa oleville kasvuyrityksille suunnattu valmennusohjelma.

- *Tuotteistettujen innovaatiopalveluiden tarjonnan laajentaminen:* Maakunnassa on hyviä kokemuksia tuotteistetuista innovaatiopalveluista, sillä niiden avulla pientenkin yritysten on mahdollista hyödyntää yrityksen ulkopuolista asiantuntemusta. Tavoitteena on, että tuotteistettujen, innovaatioprosessin eri vaiheisiin suunnattujen palveluiden tarjontaa laajennetaan.
- *Kansainvälisen liiketoiminnan ja kasvuyrittäjyyden koulutuksen kehittäminen:* Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhteisö tukee omilla välineillään kansainvälisen liiketoiminnan ja kasvuyrittäjyysosaamisen kehittymistä. Esimerkiksi Vaasan yliopistolla ja Seinäjoen ammattikorkeakoululla on näihin teemoihin liittyviä peruskoulutus- ja täydennyskoulutusohjelmia. Koulutusta on kuitenkin mahdollista vahvistaa ja monipuolistaa siten, että se vielä nykyistä paremmin kohtaa kansainvälistyvien ja kasvuhakuisten eteläpohjalaisyritysten osaamistarpeita.

[KUVITUS: keskeisimpien alkavien yritys ja kasvuyrityspalveluiden tarjoajien logot]

4.2 Go Global!

Etelä-Pohjanmaan strateginen tahtotila

Euroopan integroituminen ja sisämarkkinoiden kehittäminen on merkinnyt sitä, että yhä useammat yritykset toimivat kaikkialla Euroopassa kuin omilla kotimarkkinoillaan. Vaikka sisämarkkinoiden kehittyminen tukee talouskasvua, on suomalaisten ja eurooppalaisten yritysten haettava kasvavia markkinoita esimerkiksi Kiinasta ja Intiasta sekä muista kehittyvistä talouksista.

Etelä-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen kannalta on oleellista, että rakennetaan aiempaa aktiivisemmin lisäarvoa tuottavia kansainvälisiä yhteyksiä. Vaikka maakunnan yrityskenttä ei ole erityisen vientisuuntautunut, on kansainvälinen toimintaympäristö useimmille yrityksille itsestäänselvyys: Yrityksillä on omaa vientitoimintaa tai merkittävää raaka-aine-, välituote- tai palvelutuontia kuten alihankintaa. Tämän suoran kansainvälistymisen lisäksi yritysten toimintaympäristö on enenevissä määrin kansainvälinen koskien kilpailutilannetta tai esimerkiksi rekrytointia.

Elinkeinopainoaloilla toimivien yritysten edustajat näkevät, että suuret yritykset hoitavat pitkälti omat kansainväliset haasteensa. Sen sijaan pienillä yrityksillä eivät omat rahkeet riitä kansainvälistymiseen, eli ne tarvitsevat osaavaa ja asiantuntevaa tukea. Kansainvälistymispotentiaalia nähdään selvemmin teollisuudenaloilla kuin palvelusektorilla.

Kansainvälisen näkökulman tulee olla sisäänrakennettuna elinkeinojen kehittämisprosesseihin. Oleellista on, että alueen kansainvälistyminen on kaksisuuntaista: On tuettava sekä alueen toimijoiden menoa maailmalle että kansainvälisten toimijoiden sijoittumista ja toimintaa Etelä-Pohjanmaalla. Maakunnan strateginen tahtotila on, että elinkeinopainoaloilla sitoudutaan pitkäjänteiseen kaksisuuntaisen kansainväliseen yhteistyöhön ja sen edellytysten parantamiseen.

Nykytilan kuvaus

Useat paikalliset ja alueelliset elinkeino- ja kehittämisorganisaatiot tarjoavat osana omaa palvelutarjontaansa tukea yritysten kansainvälistymiseen, mutta erikoistuneempia kansainvälistymispalveluja on tuotettu hankerahoituksella. Tyypillisiä tällaisia palveluita ovat esimerkiksi kohdemarkkinaselvitykset ja -tutkimukset, kansainvälistymiseen liittyvät koulutukset ja seminaarit sekä yhteiset messumatkat ja muu kansainvälinen kontaktointi. Esimerkiksi Frami Oy on tuottanut tämäntyyppisiä kansainvälistymispalveluita. Vastaavasti Suupohjassa Kansainvälisyyskeskus INKA palvelee yrityksiä, joilla on ulkomaalaistaustaista työvoimaa, sekä yrityksiä, jotka suunnittelevat työvoiman rekrytointia ulkomailta.

Paikallisten ja alueellisten elinkeino- ja kehittämisorganisaatioiden rinnalla monet muut toimijat edistävät eteläpohjalaisten yritysten kansainvälistymistä. Esimerkiksi yritysten omat etujärjestöt ja

yhteenliittymät, kuten Etelä-Pohjanmaan kauppakamari, Etelä-Pohjanmaan yrittäjät ja Vientikilta tarjoavat ja kanavoivat yritysten kansainvälistymiseen liittyviä palveluita sekä muokkaavat yritysmaaperää kansainvälisempään suuntaan. Myös Pohjanmaalta käsin toimiva osuuskuntapohjainen Viexpo tarjoaa pienille ja keskisuurille yrityksille kansainvälistymispalveluita sekä yrityskohtaisesti että yritysryhmäkohtaisesti.

Kansallisista toimijoista Finpro on erittäin keskeinen yritysten kansainvälistymispalveluiden tarjoaja. Se on suomalaisten yritysten ja elinkeinoelämän eri tahojen perustama yhdistys, jolla on pitkä historia vienninedistämisessä ja joka on rakentanut merkittävän kansainvälisen osaajaverkoston. Sillä on myös erittäin laaja palveluvalikoima eri kansainvälistymisen vaiheissa oleville yrityksille.

Kansallisesti luotu Team Finland -toimintamalli nivoo yhteen uudella tavalla Suomen taloudellisia ulkosuhteita, yritysten kansainvälistymistä, kansainvälisten investointien houkuttelua sekä yleistä maakuvatyötä. Team Finland -toimintamalliin ovat liittyneet työ- ja elinkeinoministeriö, ulkoasiainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä näiden ohjauksessa olevat julkisrahoitteiset organisaatiot ja ulkomaiset toimipisteet, muun muassa Suomen ulkomaanedustustot, Finpron ja Tekesin toimipisteet sekä kulttuuri- ja tiedeinstituutit. Näiden tahojen edustajat muodostavat yli 70 paikallista tiimiä, jotka luovat varsin kattavan kansainvälisen kontaktipinnan eri puolilla maailmaa. Etelä-Pohjanmaallakin toimii yksi Suomen 15 alueellisesta tiimistä eli Team South Ostrobothnia, joka muodostaa alueellisen vastinparin kansainväliselle verkostolle.

Suomesta maailmalle suuntautuvan kansainvälistymisen lisäksi Etelä-Pohjanmaalla täytyy kiinnittää huomiota elinkeinoelämän monipuolistumiseen kansainvälisten investointien kautta. Edellä mainitut kansalliset organisaatiot toimivat myös Suomeen suuntautuvien investointien edistäjinä, ja erityisesti Invest in Finland -organisaatio on keskittynyt hankkimaan ulkomaisia yrityksiä Suomeen.

Etelä-Pohjanmaan alueelliset ja paikalliset elinkeino- ja kehittämisorganisaatiot sekä muut elinkeinokehittämisen vastuuhenkilöt työskentelevät sen eteen, että maakunnan ulkopuolisten yritysten sijoittuminen alueelle olisi helpompaa ja tuloksellista. Varsinaisten sijoittumispalveluiden lisäksi yleinen toimintaympäristön kehittäminen sekä viestintä ja markkinointi ovat keskeisiä toimenpiteitä alueen kilpailukyvyn parantamisessa. Yritysten ja investointien houkuttelun lisäksi alueet käyvät enenevissä määrin kilpailua ihmisistä: yksi keskeisimmistä vetovoimaisuuden ulottuvuuksista onkin kokonaisvaltainen asuinympäristö, mikä linkittyy taloudellisiin vetovoimatekijöihin. Pisimmälle vietyä kansallisten ja kansainvälisten investointien houkuttelu on Seinäjoen kaupunkiseudulla. Tässä investointien houkuttelutyössä ovat korostuneet perinteiset vetovoimatekijät, kuten logistinen sijainti, toimitilat ja kaupallinen potentiaali.

Strategiset toimenpidekokonaisuudet [Taitto korostaa toimenpiteitä.]

- *Yrityksille suunnattujen kansainvälistymispalveluiden tasokorotus:* Etelä-Pohjanmaan elinkeinoelämän kansainvälistymistä edistetään vahvistamalla alueen kansainvälistymispalveluita sekä ottamalla kansainvälisyys ja erityisesti vientitoiminta yrityskontaktointien keskeiseksi sisällöksi. Yritysten kansainvälistymiseen liittyvät palvelut kootaan yhdelle palvelutarjottimelle, jonka keskeisimpien palveluiden kehittymisestä huolehditaan eri toimijoiden yhteistyönä. Erityistä huomiota kiinnitetään siihen, että elinkeinopainoalojen yritysten kansainvälistymiseen on tarjolla myös toimialaosaamista.
- *Yhteydet kansalliseen vienninedistämis- ja kansainvälistymispalveluihin:* Kaikkia kansainvälistymispalveluita ei kannata tuottaa itse, vaan tiettyjen palveluiden osalta on syytä tukeutua alueen ulkopuolisiin palveluihin. Esimerkiksi Viexpon ja Pohjanmaan yritysten vientiosaamista voidaan hyödyntää myös Etelä-Pohjanmaalla. Etelä-Pohjanmaan on kyettävä kytkeytymään huomattavasti nykyistä vahvemmin Team Finland -verkostoon ja toimintamalliin.
- *Maakunnallisen invest in -toiminnan vahvistaminen:* Alueen ulkopuolisten investointien houkuttelua täytyy edelleen vahvistaa. Alueen markkinoinnissa ja myynnissä on nostettava esiin sekä laajat elinkeinopainoalat että erityistapauksissa kapeat fokusalat. Myös kansainvälisten investointien houkuttelussa on syytä kytkeytyä aiempaa vahvemmin kansallisiin verkostoihin ja huolehtia siitä, että alueen elinkeinopainoalat ovat esillä oikeissa kohderyhmissä.

[KUVITUS: keskeisimpien yritysten kansainvälistymispalveluiden tarjoajien logot (ei kuitenkaan toistoa 4.1. kohdan kuvitukseen nähden)]

4.3 Innovate!

Etelä-Pohjanmaan strateginen tahtotila

”Innovaatiounioni” on yksi Eurooppa 2020 -strategian lippulaivahankkeista, ja sillä pyritään parantamaan tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan edellytyksiä sekä taloudellista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Lippulaivahanke pitää sisällään laajan joukon erilaisia toimenpiteitä. Sisällöllisten valintojen lisäksi keskeinen pyrkimys liittyy siihen, että erilaisia tutkimus- ja innovaatiotoimintaan liittyviä EU-välineitä kehitetään ja vahvistetaan. Lisäksi edistetään osaamiskumppanuuksia ja vahvistetaan koulutuksen, yritysmaailman sekä tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan välisiä yhteyksiä alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Etelä-Pohjanmaa haluaa olla osaltaan rakentamassa eurooppalaista innovaatiounionia. Maakunnan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI-toiminta) rakenteita ja prosesseja luonnehtii omaleimaisuus ja pyrkimys vahvaan taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Etelä-Pohjanmaan TKI-toiminnan infrastruktuuria on rakennettu ja vahvistettu alueen sisäisen uudistumiskyvyn parantamiseksi tavalla, jota voi pitää kansainvälisestikin poikkeuksellisena. Vaikuttavien tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan mallien ja prosessien kehittämisessä eteläpohjalaiset korkeakoulu- ja kehittämistoimijat haluavat olla kansainvälisessä eturintamassa. Tästä näkökulmasta ne haluavat aktiivisesti luoda kansainvälisiä yhteistyösuhteita, jotka mahdollistavat jatkuvan kehityksen.

Monet elinkeinopainoaloilla toimivat yritykset tekevät monipuolista yhteistyötä eri yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa myös kansainvälisesti. TKI-toiminta on osin yrityksissä jopa kansainvälisempää kuin varsinainen liiketoiminta. Yritysten edustajat pitävät alueen omia TKI-rakenteita erittäin tärkeinä. Alueen korkeakoulujen kanssa tehtävän yhteistyön erityisenä etuna nähdään matalan kynnyksen keskusteluyhteys, mikä mahdollistaa joustavan ja tarvelähtöisen toiminnan.

Nykytilan kuvaus

Etelä-Pohjanmaan TKI-toiminnan infrastruktuurin keskeisimpiä elementtejä ovat Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Seinäjoen yliopistokeskus, Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys sekä näiden yhdessä muodostama yhteistyörakenne Etelä-Pohjanmaan korkeakoulukonsortio. Etelä-Pohjanmaan korkeakoulukonsortio on eteläpohjalaisen korkeakouluyhteisön yhteinen foorumi tutkimukselle, kehittämiselle ja liiketoiminnalle. Yhteistyö keskittyy erityisesti yhteisiin tutkimus-, koulutus- ja kehityshankkeisiin, joiden tavoitteena on tutkimuksellisen korkeatasoisuuden lisäksi tuottaa yrityksille ja muille organisaatioille hyödynnettävää tietoa ja osaamista.

Korkeakoulukonsortion piirissä on tunnistettu ne eteläpohjalaisen korkeakouluyhteisön keskeisimmät osaamisalueet, joita eri osapuolet ovat sitoutuneet omilla toimillaan edelleen kehittämään. Yhteisiä

monitieteisiä osaamisalueita on kolme: kestävät ruokaratkaisut, älykkäät ja energiatehokkaat järjestelmät sekä hyvinvoivat ja luovat yksilöt sekä yhteisöt. Kaikilla osaamisalueilla edistetään tietointensiivistä yrittäjyyttä sekä tuotetaan uusia liiketoimintakonsepteja ja palveluinnovaatioita. Osaamisalueiden leikkaus- ja yhtymäkohdissa yhdistyy monia osaamisvahvuuksia ja ne ovat usein myös dynaamisia, uutta luovia teema-alueita. Painopisterakenne on muotoiltu pohjautuen sekä korkeakouluyhteisön osaamiseen että alueellisten sidosryhmien tarpeisiin. Lisäksi painopistevalinnat heijastavat niitä erityisiä teemoja, joiden osalta Etelä-Pohjanmaan korkeakoulutoimijat rakentavat systemaattisia kansainvälisiä yhteistyöasetelmia sekä koulutuksessa että tutkimustoiminnassa.

Seinäjoen ammattikorkeakoulun TKI-toiminta on ammattikorkeakouluinstituution luonteen mukaisesti aluetta palvelevaa soveltavaa tutkimusta. Samasta syystä ammattikorkeakoulun TKI-toiminta kytkeytyy vahvasti opetukseen muun muassa erilaisten integrointialustojen kautta sekä alueen yritysten kanssa harjoitettavan opinnäyteyhteistyön välityksellä. Alueellisen näkökulman lisäksi Seinäjoen ammattikorkeakoulun TKI-toiminnassa painottuu kansainvälinen yhteistyö. Eurooppalaisen yhteistyön lisäksi tärkeitä yhteistyösuuntia ovat olleet esimerkiksi Japani, Vietnam ja Meksiko. Sisällöllisesti Seinäjoen ammattikorkeakoulun TKI-painopisteet ovat yhtenevät korkeakoulukonsortion painopisteiden kanssa.

Seinäjoen yliopistokeskus on Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhteisön toinen tukijalka, joka koostuu viiden jäsenyliopiston toiminnoista Etelä-Pohjanmaalla. Mukana ovat Tampereen, Helsingin ja Vaasan yliopistot, Tampereen teknillinen yliopisto sekä Sibelius-Akatemia, joka on osa Taideyliopistoa. Yliopistokeskus tekee vahvaa yhteistyötä paitsi emoyliopistojen kanssa myös muiden korkeakoulutoimijoiden kanssa. Yliopistokeskukseen kuuluvien yliopistojen lisäksi Turun yliopiston elintarvikekehityksen tutkimusryhmä on keskeinen osa eteläpohjalaista korkeakouluyhteisöä.

Tutkimus- ja kehittämistyö ovat Seinäjoen yliopistokeskuksen toiminnan keskiössä. Etelä-Pohjanmaalla tieteellisen tutkimustyön volyymia ja laatua on nostettu ainutlaatuisella järjestelmällä, Etelä-Pohjanmaan korkeakouluverkoston (Epanet) työllä. Epanetin tavoitteena on paitsi vahvistaa Etelä-Pohjanmaalla toimivaa tutkimus- ja kehittäjäyhteisöä myös tehostaa ja laajentaa tutkimustyötä. Laaja-alaista, mutta fokusoitunutta tutkimus- ja kehittämistyötä tehdään professorien ja tutkimusjohtajien sekä -päälliköiden johdolla. Jo yli 10 vuotta toimineella Epanet-verkostolla on keskeinen rooli maakunnassa toimivien tutkimusryhmien toiminnan organisoinnissa ja toteuttamisessa. Viiden vuoden periodeina suunniteltujen tutkimushankkeiden tavoitteina ovat monitieteisyys sekä uudenlaiset lähestymistavat. Tutkimustyö kansainvälistyy koko ajan sekä rahoituksen että yhteistyökumppaneiden osalta, ja yhteistyökumppaneita on niin Euroopasta, Aasiasta kuin Yhdysvalloistakin.

Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhteisön kolmas tukijalka on Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys EPKY, jonka tavoitteena on edistää korkeakoulupoliittista yhteistyötä ja korkeakoulutoiminnan kehittämistyötä maakunnassa. Korkeakouluyhdistys tuottaa yliopistotasoisia koulutuspalveluita

ylläpitämässään kesäyliopistossa ja vahvistaa tutkimusta suunnittelemalla Epanet-verkoston tutkimushankkeita, keräämällä rahoitusta niille sekä seuraamalla ja tukemalla niiden toteutumista.

Kansainväliset verkostot vaikuttavat erittäin keskeisesti alueellisen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan kehittymiseen ja muotoutumiseen. Kaikilla edellä mainituilla toimijoilla on omat kansainväliset verkostonsa, joissa ne suunnittelevat ja toteuttavat hankkeita sekä tekevät muuta yhteistyötä. Näiden orgaanisten verkostojen lisäksi rakenteellisemmat verkostot ovat erittäin merkittäviä kansainvälisen yhteistyön alustoja. Edellä mainitun ERIAFF-verkoston ohella Etelä-Pohjanmaalle on erittäin tärkeä myös ERRIN-verkosto (*European Regions Research and Innovation Network*), jonka jäsen Länsi-Suomen Eurooppa-toimisto on. ERRIN koostuu 70 eurooppalaisesta alueesta sekä näiden Eurooppa-toimistoista. ERRINin edistää tiedon vaihtoa, vahvistaa alueiden valmiuksia osallistua eurooppalaisiin projekteihin sekä parantaa alueiden tutkimus- ja innovaatiokapasiteettia. Edellä mainittujen lisäksi ENoLL-verkosto (*The European Network of Living Lab*s) on käyttäjälähtöisen innovaatiotoiminnan kannalta merkittävä eurooppalainen verkosto, jossa eteläpohjalaisista toimijoista ovat mukana AgroLivingLab ja Suupohja Living Lab. Tärkeä kansainvälisen koulutuksen kehittämisverkosto, jossa SeAMK on mukana, on EAIE (*European Association of International Education*).

Strategiset toimenpidekokonaisuudet [Taitto korostaa toimenpiteitä.]

- *Tutkimusryhmät ja kilpailtu kansallinen rahoitus:* Etelä-Pohjanmaan elinkeinopainoaloilla on useita tutkimusryhmiä, jotka harjoittavat kansainvälisen tason tutkimustoimintaa. Elinkeinopainoalat ja erityisesti niiden sisäiset kapeammat fokusalat ovat muuttuvia ilmiöalueita, joihin vaikuttaa kansallisen ja kansainvälisen ympäristön muuttuminen. Korkeakouluyhteisön tuleekin huolehtia siitä, että myös nousevilla fokusaloilla harjoitetaan korkeatasoista tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa, jota voidaan rahoittaa kilpailluista kansallisista tutkimusrahoituslähteistä. Samalla on huolehdittava toimivasta yritysyhteistyöstä fokusaloilla.
- *Kansainvälinen tutkimusrahoitus ja yhteistyöverkostot:* On huolehdittava siitä, että Etelä-Pohjanmaan elinkeinopainoaloilla ja vahvimmilla fokusaloilla kyetään hankkimaan kansallisen rahoituksen lisäksi kansainvälistä tutkimusrahoitusta. Tämä edellyttää strategisia yhteistyösuhteita ja -verkostoja, joiden pitkäjänteistä rakentamista on syytä tukea. Lisäksi kansainvälisten hankkeiden valmisteluun tarvitaan korkeakouluyhteisön ja muiden kansainvälisten toimijoiden keskinäistä alueellista yhteistyötä.
- *Tuottavuutta, kannattavuutta ja uudistumiskykyä TKI-toiminnan tuella:* Laajojen elinkeinopainoalojen ja kapeampien fokusalojen kilpailukyky edellyttää hyvää tuottavuutta, kannattavuutta ja toiminnan jatkuvuutta. Näiden tavoitteiden saavuttamista voidaan tukea tiiviillä korkeakoulutoimijoiden ja yritysten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla. Kyse on toimista, jotka parantavat yritysten sisäisiä ja ulkoisia prosesseja ja jotka edesauttavat yritysten uudistumista.

- *Uusia tuotteita, palveluita ja markkinoita TKI-toiminnan tuella:* Yhä useammin kilpailu markkinoilla käydään asiakkaita kiinnostavilla uutuuksilla. Tästä syystä on löydettävä toimintatapoja, joilla Etelä-Pohjanmaalla kyetään jalostamaan joko itse tuotettua tai muualta hankittua tutkimustietoa uusiksi tuotteiksi ja palveluiksi. Oleellista on myös tukea uusien markkinatarpeiden ja -segmenttien löytymistä. Esimerkiksi asiakkaita ja käyttäjätarpeita koskevan tiedon avulla voidaan luoda uutta kysyntää.
- *Uusia yrityksiä TKI-toiminnan tuella:* Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhteisö on vahvasti sitoutunut yhteistyöhön alueen elinkeinoelämän kanssa. Sen on kuitenkin otettava aiempaa suurempi vastuu myös uuden yritystoiminnan synnyttämisessä. Perinteinen tapa ovat esimerkiksi tutkijoiden ja opiskelijoiden perustamat yritykset, mutta on löydettävissä myös muita keinoja tavoitteen saavuttamiseksi kuten esimerkiksi kanssayrittäjyys. Korkeakouluyhteisön on rakennettava tiivis yhteys alkavien yritysten palveluita tarjoaviin elinkeino- ja kehittämisorganisaatioihin tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

[KUVITUS: keskeisimpien TKI-toimijoiden logot]

4.4 Get Talent!

Etelä-Pohjanmaan strateginen tahtotila

Inhimillinen osaaminen on kaiken kehityksen ydin, ja koulutus on yksi keskeisimmistä tavoista lisätä tätä inhimillistä pääomaa. Euroopan tulevaisuuden ratkaisee suurelta osin se, kuinka hyvin se kykenee houkuttelemaan, kasvattamaan ja mobilisoimaan osaamisresursseja. Osaamisen tulee tulevaisuudessa olla yhä enenevissä määrin kansainvälistä, mikä tarkoittaa esimerkiksi kielellistä ja kulttuurista osaamista. Se tarkoittaa myös uteliaisuutta sekä kykyä ennakoida tulevaisuutta ja halua kokeilla asioiden tekemistä toisin. Koulutusjärjestelmän tulee kyetä tuottamaan opiskelijoille tällaisia kompetensseja.

Näistä näkökulmista motivoituu eurooppalaisen korkeakoulutuksen modernisaatiostrategia ja Eurooppa 2020 -strategian ”Nuoret liikkeellä” -lippulaivahanke, jolla pyritään parantamaan eurooppalaisten korkea-asteen oppilaitosten kansainvälistä houkuttelevuutta ja laatua sekä edistämään nuorten pääsyä työmarkkinoille. Tässä keskeisiä asioita ovat esimerkiksi opiskelijoiden kansainvälisen liikkuvuuden edistäminen, opintosisältöjen ja työelämän vaatimusten jatkuva yhteensovittaminen sekä yrittäjämäisen asenteen vahvistaminen.

Etelä-Pohjanmaan erityinen vahvuus on osaava ja sitoutunut ammatillinen työvoima. Maakunnan yritykset ovat pääosin tyytyväisiä osaavan työvoiman saatavuuteen. Etenkin suorittaviin tehtäviin on helppo rekrytoida, mutta tiettyihin asiantuntijatehtäviin on vaikeampi löytää osaajia. Merkittävimpänä kehittämistarpeena kaikilla aloilla nähdään moniammatillisten opintokokonaisuuksien rakentaminen ja sitä kautta koulutuksen työelämävastaavuuden parantaminen.

Vaikka Etelä-Pohjanmaan koulutustaso on maan keskiarvoa alhaisempi, se on noussut viimeisten 15 vuoden aikana nuorempien ikäluokkien kouluttautuessa. Etelä-Pohjanmaan strateginen tahtotila on, että koulutukseen sen kaikilla tasoilla panostetaan, jotta maakunnan osaamistaso ja sitä kautta myös älykkään erikoistumisen edellytykset paranisivat. Tämä edellyttää elinikäisen oppimisen periaatteiden omaksumista. Kansainvälinen toimintaympäristö vaatii kansainvälistä osaamista, mikä syntyy vain monimuotoisessa koulutuksellisessa vuorovaikutuksessa yhdessä ulkomaisten kumppanien kanssa. Eteläpohjalaiset koulutusorganisaatiot haluavatkin vahvistaa edelleen monipuolisia kansainvälisiä kumppanuuksia ja luoda niiden kautta jaettua koulutuksellista lisäarvoa.

Nykytilan kuvaus

Etelä-Pohjanmaalla on varsin monipuolinen ammatillisen koulutuksen kenttä. Koulutuskeskus SEDU:lla on eri puolilla maakuntaa yhteensä kahdeksan toimipaikkaa, joissa opiskelee noin 4200 opiskelijaa. Koulutuskeskus SEDU panostaa koulutustoiminnassaan vahvasti sekä kansainvälisyyteen

että yrittäjyyteen. SEDU määrittää tehtäväkseen opiskelijoiden kansainvälisten ja yrittäjyysvalmiuksien kehittämisen tarjoamalla niitä tukevaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Lisäksi se panostaa henkilökunnan kansainvälisyysvalmiuksiin sekä erilaisiin kotikansainvälistymisen muotoihin. SEDU:n kansainvälisyydestä kertoo se, että noin 300 opiskelijaa käy vuosittain ulkomaan opintojaksolla ja vastaavasti noin 150 ulkomaista opiskelijaa on SEDU:ssa vaihto-opiskelijana.

Koulutuskeskus SEDU:n lisäksi Suupohjan ammatti-instituutti ja Järviseudun ammatti-instituutti ovat ammatillisia koulutusorganisaatioita, joilla on useita toimipisteitä. Suupohjan ammatti-instituuttiin kuuluu kolme oppilaitosta (ammattioppilaitos, kauppaoppilaitos sekä maatalousoppilaitos) ja aikuiskoulutusosasto, joissa opiskelee yhteensä 700 opiskelijaa. Järviseudun ammatti-instituuttiin (JAMI) kuuluu neljä toimipistettä, joissa opiskelee yhteensä noin 570 opiskelijaa. JAMI:ssa on noin 140 ulkomaista tutkinto-opiskelijaa, joista suurin osa taustaltaan venäläisiä. Edellä mainittujen lisäksi ammatillista koulutusta tietyillä erityisaloilla tarjoavat muun muassa Kuortaneen urheiluopisto, Teuvan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus ja Suomen yrittäjäopisto. Alueen ammatillisen koulutuksen järjestäjät tekevät monialaista yhteistyötä keskenään yhteisen Opinlakeus-verkoston puitteissa, johon kuuluvat myös alueen lukiot.

Seinäjoen ammattikorkeakoulu on Etelä-Pohjanmaan suurin korkeakouluorganisaatio. SeAMK:ssa on noin 4500 opiskelijaa, joista neljännes on aikuisopiskelijoita. Kansainvälisyys on laajasti läsnä ammattikorkeakouluopinnoissa, ja erilaisia kansainvälisen toiminnan muotoja on kehitetty runsaasti alkaen vieraskielisistä opintojaksoista päätyen työskentelyyn kansainvälisissä hankkeissa tai opinnäytetyön tekemiseen ulkomailla. SeAMK tarjoaa opiskelijoilleen paitsi mahdollisuuksia kansainväliseen opiskeluun ja harjoitteluun ulkomailla myös englanninkielisiä koulutusohjelmia. SeAMK:sta erimittaisiin ulkomaan opiskelujaksoihin osallistuu vuosittain noin 500 opiskelijaa. Vastaavasti SeAMK:ssa opiskelee noin 200 ulkomaista tutkinto-opiskelijaa ja noin 270 ulkomaista vaihto-opiskelijaa. Strategisten kumppaneiden kanssa on pitkäaikaista hankeyhteistyötä. Opiskelija- ja henkilökunnan liikkuvuutta sekä muita kansainvälisiä yhteistyöprosesseja varten SeAMK on rakentanut erittäin kattavan yhteistyöverkoston, johon kuuluu yhteensä 200 yhteistyökorkeakoulua Euroopassa, Aasiassa, Pohjois- ja Etelä-Amerikassa, Venäjällä, Australiassa ja Afrikassa. SeAMKilla on kolme yhteistä toimistoa ulkomaisten strategisten kumppanikorkeakoulujen kanssa Japanista, Argentiinasta ja Kiinasta.

Yrittäjyys on kansainvälisyyden ohella keskeinen painoala opinnoissa. Kansainvälisyystavoitteen tavoin myös yrittäjyyttä tukemaan on kehitetty useita toimintamuotoja, joista eri alojen opiskelijat voivat valita parhaiten itselleen sopivat. Tarjolla on esimerkiksi erilaisia yrittäjämäisiä tapoja suorittaa opintoja sekä oppiainerajat ylittäviä yrittäjyyden opintojaksoja. Lisäksi esimerkiksi niin kutsutussa Yritystallissa kuin Protomo Seinäjoessa opiskelijoiden on mahdollista kehittää yritysideaansa ja osaamistaan sekä saada asiantuntevaa sparrausta.

Seinäjoen yliopistokeskuksen koulutustoiminta on suunnattu erityisesti aikuisväestölle. Painotus on tutkintotavoitteisessa opiskelussa, mikä on mahdollista avointen yliopistojen kandidaattiväylien ja

Seinäjoella toteuttavien maisteriohjelmien kautta. Avointa yliopisto-opetusta Seinäjoella järjestävät Tampereen, Vaasan ja Helsingin yliopistot. Maisteriopintoja tarjoavat Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, Tampereen teknillinen yliopisto, Tampereen yliopisto sekä Vaasan yliopisto. Kandidaattiväylien ja maisteriohjelmien lisäksi Seinäjoen yliopistokeskus järjestää täydennyskoulutuksia (esim. eMBA) sekä yritysten tilaamina kehittämiskoulutuksina että avoimille markkinoille suunnattuina koulutuksina. Yliopistokeskuksen lisäksi Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys ja muutamat muut vapaan sivistystyön organisaatiot tarjoavat avointa yliopistokoulutusta.

Yksi ”käyttöliittymä” Etelä-Pohjanmaan koulutukseen ja kehittämistoimintaan on SeAMK:n hallinnoima Etelä-Pohjanmaan maakuntakorkeakoulu, jonka toiminta perustuu yhteistyöhön ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen sekä vapaan sivistystyön ja toisen asteen koulutusorganisaatioiden kanssa. Maakuntakorkeakoululla ei ole omia opettajia tai kiinteitä rakennuksia, vaan se vie koulutukset sinne, missä kulloinkin on tarvetta. Tämä helpottaa esimerkiksi työssäolevien aikuisten kouluttautumista merkittävästi. Malli onkin ansaitusti herättänyt myös kansainvälistä huomiota.

Yhtäältä osaaminen kiinnittyy yksilöihin, mutta toisaalta työorganisaatioiden tulee huolehtia osaamispääomastaan ja sen uusintamisesta. Osaamista on mahdollista lisätä koulutukselle, mutta on kiinnitettävä huomiota myös siihen, kuinka osaamista kehitetään työelämän käytäntöjen kautta. Etelä-Pohjanmaan osaamistason nostoa ei voikaan osoittaa vain alueen koulutusorganisaatioiden vastuulle, vaan myös yksilöiden ja yritysten tulee kantaa vastuuta. Yleiseksi tavoitteeksi voikin asettaa sen, että koulutusorganisaatiot etsivät yhdessä erilaisten työorganisaatioiden kanssa aktiivisesti sellaisia yhteistyön muotoja ja foorumeita, joiden kautta alueen osaamistasoa ja kansainvälisyyttä voidaan nostaa.

Strategiset toimenpidekokonaisuudet [Taitto korostaa toimenpiteitä.]

- *Kansainväliset ja vuorovaikutteiset koulutusohjelmat elinkeinopainoaloilla:* Etelä-Pohjanmaalla koulutusrakenteita on kehitetty jo pitkään siten, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin alueen elinkeinopainoalojen tarpeisiin. Tulevaisuuden tavoitteeksi on asetettu, että elinkeinopainoaloilla ja niiden fokusaloilla kehitetään kansainvälisiä ja elinkeinoelämälähtöisiä tutkinto-ohjelmia ja täydennyskoulutuskokonaisuuksia. Tämä tavoite tukee ulkomaisten opiskelijoiden ja opettajien rekrytointia ja koskee sekä ammatillisen toisen asteen että korkea-asteen koulutusta.
- *Kansainvälisyys, monitaitoisuus ja digitaalisuus koulutuksessa:* Tulevaisuudessa yhä useammissa ammateissa vaaditaan kansainvälistä osaamista sekä kykyä sopeutua vaihtuviin työtehtäviin. Tämä koskee monia palvelualoja, mutta myös valmistavan teollisuuden tuotannollisia tehtäviä. Elinkeinoelämän viesti onkin, että sekä ammatillisen toisen asteen että korkea-asteen koulutuksessa on vahvistettava opiskelijoiden kansainvälisten valmiuksien ja monitaitoisuuden kehittymistä. Tämä voi vaatia uusien koulutusohjelmien synnyttämistä tai olemassa olevien koulutusohjelmien uudelleenrakentamista. Monitaitoisuuteen liittyvät myös

erilaiset digitaalisen osaamisen muodot, joiden merkitys on huomioitava koulutuksen käytännöissä ja sisällöissä sekä oppimisympäristöissä.

- *Kansalliset ja kansainväliset koulutusverkostot:* Alueen oman koulutustarjonnan vahvistamisen lisäksi on luotava yhteyksiä alueen ulkopuolelle. Etelä-Pohjanmaan erityisyys liittyy nimenomaan läheiseen vuorovaikutukseen elinkeino- ja laajemmin työelämän kanssa. Tähän vuorovaikutukseen tarvitaan myös vuorovaikutuskonsepteja ja -välineitä, joilla kansallisten ja kansainvälisten koulutusverkoston hyödyt saadaan tuotua maakuntaan. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi mahdollisuuksia kenttäkursseihin, opinnäyteyhteistyöhön ja harjoittelumahdollisuuksia. Tavoitteeksi asetetaan, että alueen ulkopuolisiin koulutusverkostoihin kytkeydytään vuorovaikutuskonsepteilla, jotka tekevät yhteistyön käytännöistä helposti toimivia ja vetovoimaisia.
- *Alueellinen, kansallinen ja kansainvälinen asiantuntijavaihto:* Asiantuntijavaihto edistää osaamisen kehittymistä ja luo edellytyksiä syventyvälle yhteistyölle. Asiantuntijavaihtoon tarvitaan välineitä, kuten työkierron mahdollistama yhteistyö, tutkijahotellitoiminta sekä kansainvälinen Scholarship-järjestelmä. Nämä tarjoavat muualla Suomessa sekä ulkomailla työskenteleville tutkijoille mahdollisuuden liittyä maakunnan tutkijayhteisöön. Asiantuntijavaihto voi tapahtua myös oppilaitosten ja työelämän välillä. Tavoitteeksi asetetaan, että asiantuntijavaihtoon liittyviä toimintamalleja vahvistetaan sekä ammatillisissa että korkea-asteen koulutusorganisaatioissa.
- *Rekrytointiprosessit ja osaamisen kehittäminen yrityksissä:* Alueen osaamisen kehittäminen ei ole vain tarjontalähtöistä työtä, joka koskee esimerkiksi eritasoisia koulutusorganisaatioita. Oleellista on myös se, että alueen yritysten rekrytointiosaamista ja -prosesseja sekä osaamisen kehittämiskäytäntöjä parannetaan edelleen. Tavoitteeksi asetetaan, että Etelä-Pohjanmaalla käynnistetään laaja-alainen tutkimus- ja kehittämisohjelma, jolla kiinnitetään huomiota kansainvälistyvien ja kasvuhakuisten yritysten rekrytointiosaamiseen ja osaamisen kehittämisen käytäntöihin.

[KUVITUS: keskeisimpien koulutusorganisaatioiden logot (ei kuitenkaan päällekkäisyyttä kohdan 4.3. kuvituksen kanssa)]

5. ETELÄ-POHJANMAAN ÄLYKÄS ERIKOISTUMINEN SYVENEVÄNÄ PROSESSINA

5.1 Älykkään erikoistumisen resursointi

Etelä-Pohjanmaalla on tehty mittavia panostuksia tärkeiden elinkeinopainoalojen, kuten ruokajärjestelmien kehittämiseen. Alueellisia kehittämispanostuksia elinkeinopainoaloihin ja niiden kapeampiin fokusaloihin jatketaan. Samalla kuitenkin kansallisten ja kansainvälisten rahoituskanavien merkitys kasvaa. EU:n rakennerahastovarat vähenevät Etelä-Pohjanmaalla aiempaan verrattuna huomattavasti, mutta ne pysyvät yhä merkittävänä resurssina EU:n maaseuturahaston rahoitusmuotojen ohella. Kilpailu EU:n rajat ylittävien ohjelmien (ml. Interreg Europa, Interreg Itämeri, Botnia Atlantica) sekä erillisohjelmien varoista on ankaraa ja menestyminen kansainvälisissä rahoitushauissa vaatii kovaa työtä ja laatua. Eteläpohjalaiset toimijat pystyvät tarjoamaan huipputason osaamista erilaisiin kansainvälisiin konsortioihin. Alueen toimijoiden oma aktiivisuus ja vahvat kansainväliset kumppanuudet mahdollistavat tehokkaan kansainvälisen rahoitushaun. Seuraavassa on esitelty joitakin tärkeimpiä rahoitusmahdollisuuksia elinkeinopainopistealojen sekä yritysten kehittämisen näkökulmista.

Ruokajärjestelmien ja biotalouden kehittämisessä voidaan hyödyntää EU:n tutkimus- ja innovaatio-ohjelmaa Horisontti 2020. Sen yhtenä painopisteenä ovat biotalouden haasteet. Teemoina ovat muun muassa elintarviketurvan ja kestävän maatalouden teemat, jotka sopivat erinomaisesti maakunnan profiiliin. Etelä-Pohjanmaalla ruokajärjestelmiin ja biotalouteen on osoitettu varoja *Seinäjoki Green Creative Gardenin* toiminnan kautta. Se on osa kansallista biotalouden INKA-ohjelmaa, jonka kautta on mahdollista saada rahoitusta esimerkiksi ruoka- ja biotalouden alan yritysten kehittämistyöhön. Myös EU:n maaseuturahaston sekä rakennerahastojen varat soveltuvat rahoitusinstrumentiksi ruokajärjestelmien ja biotalouden kehittämiseen.

Älykkyys ja energiatehokkuus ovat läpileikkaavia teemoja monissa EU:n kansainvälisissä ohjelmissa, joten tähän kehittämisen painopisteeseen löytyy useita rahoitusmahdollisuuksia. Liikenteen ja logistiikan energiatehokkuuden osalta rahoitusmahdollisuuksia on rajat ylittävissä EU-ohjelmissa, kuten Itämeri-ohjelman sekä Botnia Atlantica -ohjelman kestävän liikenteen teemoissa. Energiatehokkuuteen kannustavia rahoitusmahdollisuuksia löytyy myös Itämeri-ohjelman sekä Interreg Europa -ohjelman ympäristönsuojelu ja resurssitehokkuus sekä vähähiilisyys -teemojen alta. Verkkojen Eurooppa -välineestä rahoitetaan hankkeita, joilla rakennetaan puuttuvia yhteyksiä Euroopan energia-, liikenne ja digitaaliseen runkoverkostoon. Siten edistetään puhtaampia liikennemuotoja, ultranopeita laajakaistayhteyksiä sekä uusiutuvan energian käyttöä. Horisontti 2020 -ohjelma rahoittaa myös turvallisen, puhtaan ja tehokkaan energian kehittämistä sekä älykkään ja ympäristöystävällisen liikenteen luomista. Ohjelmasta löytyy rahoitusmahdollisuuksia myös kehittyneiden materiaalien sekä valmistuksen ja prosessoinnin kehittämiseen. Älykkyyttä ja energiatehokkuutta voidaan edistää edellä mainittujen ohella alueellisten ja kansallisten rahoitusinstrumenttien kautta.

Palvelu- ja elämystuotannon kehittämiseen soveltuvia kansainvälisiä rahoitusmahdollisuuksia löytyy useista lähteistä. Terveys, väestönmuutos ja hyvinvointi ovat yhtenä rahoituskohteena Horisontti 2020 -ohjelmassa. *Kansanterveys kasvun tukena* -ohjelma on EU:n terveysalan toimintaohjelma, jolla lujitetaan talouskasvun ja terveen väestön välisiä yhteyksiä. Ohjelman tavoitteena on muun muassa edistää innovatiivisia ja kestäviä terveydenhuoltojärjestelmiä sekä lääketieteellisen asiantuntemuksen ja tiedon saatavuutta yli rajojen. Myös Tekes osallistuu sosiaali- ja terveyspalveluiden innovaatioiden rahoittamiseen. Elämystuotantoon soveltuva instrumentti on EU:n Luova Eurooppa -ohjelma, joka tukee audiovisuaalisen alan, kulttuurialan ja luovien alojen eurooppalaista toimintaa ja yhteistyötä. Sen kulttuurin alaohjelmasta saa rahoitusta muun muassa eurooppalaisten verkostojen ja foorumien rakentamiseen ja median alaohjelmasta esimerkiksi elokuvateatterien ja festivaalien rahoitusta.

Leimallisesti palvelu- ja osaamiskokonaisuuksien kehittämiseen liittyvää rahoitusta on saatavilla alueellisista ja kansallisista lähteistä. Lisäksi esimerkiksi EAKR-varoin tuetaan uuden liiketoiminnan luomista, yritysten kasvua, kansainvälistymistä, uuden tiedon ja osaamisen tuottamista ja hyödyntämistä. ESR-varoin puolestaan kehitetään koulutusta ja työelämää, esimerkiksi kytketään oppilaitokset tiiviimpään yhteistyöhön yritysten kanssa. EU:n maaseuturahaston rahoitukset edistävät yrittäjyyttä maaseudulla. Myös Tekesin valikoimista löytyy liiketoiminnan kehittämiseen sopivia ohjelmia. Rahoitusta yritysten perustamisen, kasvun, kansainvälistymisen ja innovoinnin tueksi on saatavilla myös rajat ylittävistä EU-ohjelmista: Interreg Europa, Interreg Itämeri ja Botnia Atlantica. Ne tukevat pk-yritysten kilpailukykyä edistämällä rajat ylittävää yhteistyötä. Lisäksi niissä kaikissa on tavoitteena vahvistaa tutkimusta, teknistä kehitystä ja innovointia esimerkiksi innovaatioinfrastruktuureja rahoittamalla. EU:n COSME -ohjelma (*Programme for the Competitiveness of Enterprises and SMEs*) tukee pk-yritysten kilpailukykyä. COSME myöntää rahoituslaitosten kautta pääoma- ja velkarahoitusta ja tukee pääsyä kansainvälisille markkinoille, tiedonjakoa ja koulutustoimintaa. EU:n Horisontti 2020 -ohjelmaan on luotu yksinkertainen oma rahoitusinstrumentti pk-yrityksille innovoinnin eri vaiheisiin.

Horisontti 2020 -ohjelma rahoittaa lisäksi huipputason tiedettä: Rahoitusta voi saada tuleviin ja kehittyviin teknologioihin, tutkijaliikkuvuuteen sekä tutkimusinfrastruktuurin rakentamiseen. EU:n Erasmus+ -ohjelman tavoitteena on puolestaan parantaa osaamista ja työllistyvyyttä sekä uudistaa koulutusta ja nuorisotyötä. Ohjelman kautta voi saada rahoitusta opiskelijoiden ja opettajien opintoihin ja harjoitteluihin ulkomailla, oppilaitosyhteistyöhön sekä osaamisyhteenliittymien perustamiseen innovoinnin ja yrittäjyyden tukemiseksi.

5.2 Strategian toteuttaminen

Strategian toteuttamisen periaatteet

Älykkään erikoistumisen strategian ydin on sisällöllisissä valinnoissa. Tavoitteena on rakentaa elinkeinopainoaloille korkeatasoinen yritystoiminnan ekosysteemi, joka tukee yritysten kasvua ja kansainvälistymistä. Ekosysteemin keskeisimpiä toimijoita ovat kunkin elinkeinopainoalan yritykset sekä edellä kuvatut elinkeinoelämän kanssa vuorovaikutuksessa olevat palvelu- ja osaamisrakenteet. Toimivan ekosysteemin piirteitä ovat avoin ilmapiiri, paikallinen, kansallinen ja kansainvälinen vuorovaikutus sekä kyky viedä ideat uusiksi tuotteiksi. Sisällöllisen erikoistumisen lisäksi tarvitaan kilpailukykyä edistäviä toimintatapoja. Tämän takia strategia asettaa kunnianhimoisia tavoitteita palvelu- ja osaamisrakenteita koskien.

Strategiaprosessin pohjalta sekä sisällöllisen erikoistumisen että toimintapoliittisen tavoitteiden osalta eteläpohjalaisen älykkään erikoistumisen toimintaperiaatteiksi hahmottuvat: *1) vastavuoroinen vertaisoppiminen, 2) nopeus, joustavuus ja ennakkoluulottomuus, 3) resurssien tehokas hyödyntäminen* sekä *4) reiluus ja luotettavuus*.

Vastavuoroinen vertaisoppiminen: On tärkeää hyödyntää maakunnan tiiviyden tarjoamaa synergia- ja oppimispotentiaalia sekä eri sektoreiden oppimiskokemuksia. Esimerkiksi ruokajärjestelmä- ja biotalouden teemassa vahvan perustan toiminnalle luovat elinvoimainen alkutuotanto, ruokajärjestelmiin liittyvä osaaminen, monipuoliset investoinnit, kehitysalustat ja käyttäjäverkostot sekä kansallinen ja kansainvälinen verkottuminen. Kyseisen liiketoimintaympäristön kehittämiseen liittyvää toimintatapaa voidaan soveltaa myös muilla maakunnan vahvuusaloilla. Vastavuoroista vertaisoppimista tapahtuu myös sellaisten eurooppalaisten alueiden kanssa, jotka tunnistuvat elinkeinorakenteeltaan ja älykkään erikoistumisen tavoitteiltaan samansuuntaisiksi.

Nopeus, joustavuus ja ennakkoluulottomuus: Etelä-Pohjanmaa osoittaa nopeutta, joustavuutta ja ennakkoluulottomuutta älykkäässä erikoistumisessa. Tämä tarkoittaa sitä, että pitkäjänteisen erikoistumisen ohella tartutaan avautuviin mahdollisuuksiin yrittäjämäisellä otteella. Kehittäjäorganisaatioiden on syytä korostaa toiminnassaan joustavuutta, eli pyrkimystä saada asiat toimimaan esteistä huolimatta. Tähän liittyy myös ennakkoluulottomuuden ajatus: ratkaisuja ongelmiin etsitään myös totunnaisten käytäntöjen ulkopuolelta. Yrittäjyysmyönteiseen ilmapiiriin kuuluu olennaisena osana epäonnistumisten hyväksyminen ja niistä oppiminen. Maakunnan kohtalaisen hyvää muutosherkkyyttä voidaan parantaa entisestään kehittämisympäristön joustavuutta ja ennakkoluulottomuutta edistämällä.

Resurssien tehokas hyödyntäminen: Etelä-Pohjanmaan on käytettävä tehokkaasti ja viisaasti käytettävissä olevia kehittämisresursseja suhteessa älykkääseen erikoistumiseen. On löydettävä kustannustehokkaita ja vaikuttavuudeltaan mahdollisimman hyviä toimenpiteitä. Näitä periaatteita on noudatettu esimerkiksi rakennettaessa Etelä-Pohjanmaan yliopistotoimintoja. Vaikuttavuuden

edellytyksenä on, että eri toimintojen välillä ei ole korkeita raja-aitoja ja että kyetään toimimaan tavoitteellisesti yhdessä. Resurssien tehokas ja vaikuttava hyödyntäminen edellyttää eri kehittämispolitiikkojen ja -välineiden luovia ja älykkäitä yhdistelmiä.

Reiluus ja luotettavuus: Luottamuksellisten suhteiden rakentaminen ja ylläpitäminen on alueiden kehityksen ja yritysten menestyksen ytimessä. Etelä-Pohjanmaalla pidetään se, mikä luvataan. Tämä ei ole itsestäänselvyys esimerkiksi monimuotoisissa ja haastavissa kansainvälisissä suhteissa. Etelä-Pohjanmaa jalostaa tästä reiluuden ja luotettavuuden perinteestä älykkään erikoistumisen kilpailuvaltin, joka läpäisee niin yritystoimintaa kuin yrityskehitys- ja korkeakoulutoimintoja.

Strategian seuranta

Etelä-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategian toteutumisen seuranta tullaan yhdistämään maakuntastrategian seurantaan ja toteuttamisen arviointiin. Seurannassa käytetään valikoimaa määrällisistä ja laadullisista mittareista. Määrällisistä mittareista älykkään erikoistumisen toteutumista mittaavia ovat esimerkiksi kasvuyritysten määrän kasvu, viennin osuus tuotannosta ja T&K-menojen kehitys. Laadullisista mittareista käytetään vastaavasti mm. seuraavia: ruokajärjestelmäkokonaisuuden ja siihen liittyvien toimintaympäristöjen rakentuminen, koulutuksen kansainvälisyys elinkeinopainoaloilla, maakunnan vetovoiman kehittyminen sekä Etelä-Pohjanmaata koskevien mielikuvien vahvistuminen.

Maakuntastrategian seurantavastuu ja siten myös älykkään erikoistumisen ensisijainen seuranta on Etelä-Pohjanmaan liiton vastuulla. Seurantatyöhön kytketään myös ne pysyväisluonteiset työryhmät, jotka ovat olleet valmistelemassa strategisia linjauksia: *Kasvuyrittäjyysfoorumi, Korkeakouluyhteisön johdon foorumi* ja *Team South Ostrobothnia.* Osallistavien menetelmien avulla seurantatyössä peilataan strategiaa toteuttavien toimijoiden näkemyksiä toimintaympäristön ennakoituihin muutoksiin. Ennakointitiedon tuottamiseksi kokonaisuuteen kytketään tiiviisti maakunnallinen ennakointiryhmä. Näin varmistetaan, että älykkään erikoistumisen seurannasta rakentuu dynaaminen prosessi, joka ohjaa toteutuksen tarvittavaa uudelleensuuntaamista tai vauhdittamista.